

ÖZ

Akran zorbalığı, 2000’li yılların ilk çeyreğinden başlayarak günümüze kadar artan oranlarda ilgi gösterilen ve araştırılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel, sözel, duygusal olarak gerçekleştirilen ve zorbalık, saldırganlık, şiddet gibi çeşitli biçimlerde tanımlanan bu eylemlerin varlığı tarih boyu devam etmiş ve günümüze kadar uzanmıştır. Akran zorbalığı, akran ilişkilerinde yaygın olarak görülmeye başlanmış fakat uzun bir süre boyunca büyümenin doğası olarak kabul edilmiştir. Yaklaşık otuz yıldır yapılan araştırmalar ışığında akran zorbalığının yıkıcı etkileri net ve çarpıcı bir sonuç ortaya sunmuştur.

Arkadaşlık ilişkilerinin oluşumunda ve çocuğun benlik algısının gelişiminde önemli bir dönem olması nedeniyle, okul öncesi dönemde çocuklarda zorbalık davranışlarının incelenmesi ve bu bağlamda öğretmenlerin görüşlerine göre akran zorbalığının tanımı, nedeni, ortaya çıkış biçimi, etkileri, zorbalık davranışları ile başa çıkma konusunda zorluk çektikleri durumları saptamak ve kullandıkları stratejileri belirlemek büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma; okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ve nitel araştırma desenlerinden ‘durum çalışması’ kullanılmıştır. Bu araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme tekniği uygulanmıştır. Çalışmanın verileri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Gazimağusa, Lefkoşa ve Girne ilçelerine bağlı resmi ve özel 19 kurumda görev yapan 63 okul öncesi öğretmeninden toplanmıştır. Görüşmelerde elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun akran zorbalığını tanımlarken “fiziksel zarar verme” kavramı üzerinde durdukları görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında en çok fiziksel zorbalık, en az ise sözel zorbalık türü ile karşılaştıkları görülmüştür. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun zorbalık davranışları ile baş etme konusunda daha önce herhangi bir eğitim almamadıklarını ifade etmeleri dikkat çeken bulgular arasındadır. Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin zorbalık davranışlarını önleme konusunda uyguladıkları yöntemlere bakıldığında, çoğunlukla “konuşma, empati kurma” ve “ödül – ceza” yöntemleri kullandıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Öğretmen Görüşleri, Akran İlişkileri, Zorbalık Davranışı, Akran Zorbalığı

ABSTRACT

Peer bullying comes across as a subject of increasing interest and research from the first quarter of the 2000s to the present day. Physical, verbal, emotionally performed and defined in various forms such as bullying, aggression, violence, the existence of these actions has continued throughout history and has continued to the present day. Peer bullying has started to be more common in peer relationships but has been accepted as the nature of growth for a long time. In the light of nearly three decades of research, the devastating effects of peer bullying have produced a clear and striking result.

Since it is an important period in the formation of friendship relationships and the development of the child's self-perception, the examination of bullying behaviors in children in preschool period and in this context, according to the opinions of the teachers, the definition of peer bullying, its cause, the way it emerged, its effects, it is very important to identify situations where they have difficulty coping with bullying behaviors and to identify the strategies they use.

This study was conducted to determine the views of preschool teachers regarding peer bullying. In the research, semi-structured interview form and consensual qualitative research patterns 'situation study' were used in the research. In this research, interview technique was applied from qualitative data collection method. The data of the study were collected from 63 pre-school teachers working in 19 official and private institutions in the districts of Famagusta, Nicosia and Kyrenia in the Turkish Republic of Northern Cyprus. The data obtained in the interviews were analyzed by content analysis method.

As a result of the research, it was observed that the vast majority of teachers focused the concept of "physical harm" when describing peer bullying. It has been observed that pre-school teachers encounter the mostly forms of physical bullying and at least verbal bullying in their classrooms. It is noteworthy that the majority of teachers stated that they had not received any training on coping with bullying behavior before. Furthermore, when observing the methods used by preschool teachers to prevent bullying behavior, it was often that they used "speech, empathy" and "reward - punishment" methods.

Keywords: Preschool Education, Teachers' Views, Peer Relations, Bullying Behavior, Peer Bullying

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez sürecimde bana bilgileriyle yol gösteren sevgili hocam Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek'e, akademik gelişimime katkıda bulunan hocalarım Prof. Dr Elif Yeşim Üstün ve Doç. Dr. Eda Yazgın'a, hayatım boyunca her adımında arkamda olan ve eğitim-öğretim hayatım için her türlü fedakarlığı yapan annem Hanife Özgöker ve babam Mehmet Özgöker'e, yüksek lisans eğitimim boyunca benden manevi desteğini esirgemeyen arkadaşım Başak Eser'e ve bugüne kadar eğitimimde bana katkısı bulunan tüm öğretmenlerime ve yakınlarıma sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	xii
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
1.3 Araştırmanın Problem Cümlesi.....	5
1.4 Varsayımlar.....	6
1.5 Sınırlılıklar.....	6
2 KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1 Okul Öncesi Eğitimin Tanımı.....	7
2.2 Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Amacı.....	8
2.3 Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Önemi.....	9
2.4 Saldırganlık, Şiddet ve Zorbalık.....	10
2.5 Zorbalık Davranışını Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar.....	12
2.5.1 Biyolojik ve Evrimsel Kuram.....	12
2.5.2 Sosyal Bilişsel – Öğrenme Kuramı.....	13
2.5.3 Sosyal Kültürel Kuram.....	13
2.5.4 Psikanalitik Kuram.....	14
2.5.5 Engellenme – Saldırganlık Kuramı.....	14
2.6 Zorbalığın Tanımı.....	15

2.7 Zorbalığın Türleri.....	17
2.8 Zorbalık Rollerini.....	18
2.8.1 Zorbalar.....	18
2.8.2 Kurbanlar.....	19
2.8.3 Seyirciler (Tanıklık edenler)	19
2.9 Zorbalığın Sonuçları.....	20
2.10 Zorbalığı Önlemeye ve Müdahaleye Yönelik Programlar.....	21
2.11 Alan Yazında İlgili Çalışmalar.....	23
2.11.1 KKTC ve Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.....	23
2.11.2 Farklı Ülkelerde Yapılan Çalışmalar.....	27
3 YÖNTEM.....	29
3.1 Araştırma Modeli	29
3.2 Çalışma Grubu	30
3.3 Veri Toplama Aracı	34
3.4 Veri Toplama Araçlarının Uygulanması	36
3.5 Çalışmada Ele Alınan Etik İlkeler	37
3.6 Verilerin Analizi	38
4 BULGULAR	40
4.1 Öğretmenlerin Akran Zorbalığını Tanımlamalarına İlişkin Bulgular	40
4.2 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarının Çocukların Gelişimi Açısından Yarattığı Riskler Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	43
4.3 Öğretmenlerin Sınıfında Öğrenciler Arasında Akran Zorbalığı Olarak Kabul Edilebilecek Davranışların Türlerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular	45

4.4 Öğretmenlerin Akran Zorbalığının Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenlere İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	48
4.5 Öğretmenlerin Baş Etmekte Zorluk Yaşadıkları Zorbalık Davranış Türlerine Yönelik Bulgular.....	50
4.6 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Uyguladıkları Yöntemlere Yönelik Bulgular.....	52
4.7 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışları ile Baş Etme Konusunda Eğitim Alma Durumu ve Gereksinim Duydukları Eğitimin Niteliğine Yönelik Bulgular	54
4.8 Ebeveynlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Öğretmenle İşbirliği Yapma Durumuna İlişkin Bulgular.....	56
4.9 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışını Önlemek İçin Eğitsel Ortamlarda Gerçekleştirmek İstedikleri Düzenlemelere İlişkin Bulgular.....	58
5 TARTIŞMA VE SONUÇ	61
5.1 Öğretmenlerin Akran Zorbalığını Tanımlamalarına İlişkin Bulguların Tartışılması.....	61
5.2 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarının Çocukların Gelişimi Açısından Yarattığı Riskler Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	62
5.3 Öğretmenlerin Sınıfında Öğrenciler Arasında Akran Zorbalığı Olarak Kabul Edilebilecek Davranışların Türlerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulguların Tartışılması	63
5.4 Öğretmenlerin Akran Zorbalığının Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenlere İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması	65
5.5 Öğretmenlerin Baş Etmekte Zorluk Yaşadıkları Zorbalık Davranış Türlerine Yönelik Bulguların Tartışılması	66

5.6 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Uyguladıkları Yöntemlere Yönelik Bulguların Tartışılması.....	67
5.7 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışları ile Baş Etme Konusunda Eğitim Alma Durumu ve Gereksinim Duydukları Eğitimin Niteliğine Yönelik Bulguların Tartışılması	68
5.8 Ebeveynlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Öğretmenle İşbirliği Yapma Durumuna İlişkin Bulguların Tartışılması	69
5.9 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışını Önlemek İçin Eğitsel Ortamlarda Gerçekleştirmek İstedikleri Düzenlemelere İlişkin Bulguların Tartışılması.....	69
6 ÖNERİLER	71
KAYNAKLAR	73
EKLER	87
Ek 1: Demografik Bilgi Formu	88
Ek 2: Görüşme Soruları	89
Ek 3: Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu (BAYEK)	90
Ek 4: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığında Alınan Araştırma İzni	91
Ek 5: Katılımcı Bilgi Formu (Bilgilendirilmiş Onam Formu).....	92

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcı Öğretmenlerle İlişkili Demografik Bilgiler	31
Tablo 2: Öğretmenlerin Akran Zorbalığı Tanımlamalarında Öne Çıkan İfadeleri.....	40
Tablo 3: Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarının Çocukların Gelişimi Açısından Yarattığı Riskler Konusundaki Görüşleri	43
Tablo 4: Öğretmenlerin Sınıflarında Gözlemledikleri Zorbalık Türleri	46
Tablo 5: Öğretmenlerin Sınıflarında Gözlemledikleri Farklı Zorbalık Türlerine İlişkin Davranışlar	46
Tablo 6: Öğretmenlerin Akran Zorbalığının Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenlere İlişkin Görüşleri	48
Tablo 7: Öğretmenlerin Baş Etmekte Zorluk Yaşadıkları Zorbalık Davranış Türleri..	51
Tablo 8: Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Uyguladıkları Yöntemler	52
Tablo 9: Öğretmenlerin Zorbalık Davranışları ile Baş Etme Konusunda Eğitim Alma Durumu	54
Tablo 10: Öğretmenlerin Zorbalıkla Başa Çıkma Konusunda Gereksinim Duydukları Eğitimin Niteliğine İlişkin Görüşleri	55
Tablo 11: Ebeveynlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Öğretmenle İşbirliği Yapma Durumu	56
Tablo 12: Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Yapmak İstedikleri Eğitsel Düzenlemeler	58

Bölüm 1

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıltılar, sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Çocuğun sosyal ilişkileri öğrendiği en önemli ortamlardan biri ailesi diğeri ise okuldur. Okul öncesi eğitime başlayan çocuklar, çok çeşitli yeni yaşantılarla beraber akran ilişkisini de deneyimlemeye başlamaktadır. Akran ilişkileri, bireyin kişisel isteklerini ve bireysel davranışlarını sosyal ortamda nasıl yönetip kontrol edeceği ile ilgili çocuğa zengin olanaklar tanır (Akyol, Yıldız ve Akman, 2018).

Tarih boyunca en ilkel toplumlardan en uygar toplumlara kadar uzanan saldırganlık, günümüzde de yaygın biçimde karşılaşılan bir sorun olarak kabul edilmektedir (Gökler, 2009). Saldırganlık kavramının şiddet ve zorbalık gibi boyutları da vardır (Uysal ve Dinçer, 2012). Fiziksel veya sözel olarak gerçekleştirilen ve zorbalık, saldırganlık, şiddet gibi çeşitli biçimlerde tanımlanan bu eylemlerin varlığı tarih boyu devam etmiş ve günümüze kadar uzanmıştır. Belirtilen tüm bu davranış biçimleri, okul öncesi dönemden başlayarak, yetişkinlik döneminde ve hatta iş hayatında da etkisini sürdürebilen bir süreç haline gelebilmektedir. Ondokuzuncu yüzyılda yazılan Thomas Hughes'in "Tom Brown'un Okul Günleri (Tom Brown's School Days)" ile yirminci yüzyılda yazılan Margaret Atwood'un "Kedi Gözü (Cat's

Eye)” isimli eserlerinde de konu olarak ele alınan zorbalık günümüzde eğitimsel, psikolojik, sosyal ve etik boyutu olan evrensel bir olgu olarak değerlendirilmektedir.

Çocukların akranları ile olan ilişkilerinde okul öncesi dönemin kısa ve uzun süreli etkileri bulunmaktadır. Yaşıtları ile sorun yaşayan, dışlanan ve olumlu yönde akran ilişkisi kuramayan bireylerin problem çözme becerisinde yetersiz olduğu görülmektedir. Bu sorunları yaşayan çocukların ileride ki çocukluk, ergenlik dönemlerinde sosyal, duygusal, ruh sağlığı ve akademik başarı alanlarında birçok sorun yaşadıkları gözlenmektedir (Şen, 2009).

Akranlar arasında yaşanan olumsuz ilişkilere bakıldığında, bireylerin saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Yaşamın var olduğu ve kişiler arası etkileşimin gerçekleştiği tüm alanlarda, saldırganlık ve şiddet olgusu karşımıza sürekli çıkan eylemlerdir. Saldırganlık, şiddet ve zorbalık kavramları çoğunlukla eş anlamlı kavramlar olarak kullanılmaktadırlar fakat zorbalık davranışlarını, saldırganlık ve şiddetten ayıran bariz özellikler vardır (Totan, 2008).

Bir davranışın zorbalık olarak ifade edilebilmesi için üç ölçüt belirlenmiştir. Bu ölçütlerden ilki, kasıtlı olumsuz davranışın olması; ikincisi, kasıtlı olan bu olumsuz davranışın tekrarlı olması ve üçüncüsü ise olumsuz davranışa maruz kalan kişinin kendini savunamaması yani güç dengesizliğinin olmasıdır (Olweus, 2011). Yıllarca çocuklar arasında gözlenen bu zorbalık davranışları, akran ilişkilerinde yaygın olarak görülmeye başlanmış fakat uzun bir süre boyunca büyümenin doğası olarak kabul edilmiştir. Yaklaşık otuz yıldır yapılan araştırmalar ışığında akran zorbalığının yıkıcı etkileri net ve çarpıcı bir sonuç ortaya çıkarmaktadır (Gültekin Akduman, 2012).

Üç türde incelediğimiz; fiziksel, sözel, ilişkisel zorbalık davranışlarını doğrudan ve dolaylı olarak da iki ana gruba ayırmak mümkündür (Alikaşifoğlu, 2011).

Türkiye’de yapılan çalışmalarda erkeklerin en çok fiziksel zorbalığı; kızların ise sözel zorbalık ve ilişkisel zorbalık yaptığı ortaya çıkmaktadır (Pişkin, 2010). Gökler (2009), Çinkır ve Karaman-Kepenekçi (2003); fiziksel ve sözel zorbalığa ek olarak dışlama, dedikodu ve eşyalarına zarar verme davranış tiplerinin de yaygın olarak gözüken zorbalık türü olduklarını belirtmişlerdir. Pişkin (2010) çalışmasında, en çok görülen zorbalık türünün sözel zorbalık olduğunu da vurgulamaktadır.

Bayraktar (2012)’ e göre; çocukluk döneminde örselenen bireyler, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde potansiyel şiddet uygulayıcısı olabilmektedirler. Yapılan diğer bir çalışmada ise, iş yerinde psikolojik taciz uygulayıcılarının ve çocukluğunda zorbalık yapmış bireylerin kişiliklerinin benzer nitelikte olduğu bulunmuştur (Uluğ ve Beydoğan, 2009). Zorbalığın okul öncesi dönem de dâhil olmak üzere her yaş grubunda yaygın olarak görüldüğü belirtilmektedir.

Zorbalık davranışlarını uygulayan çocukların, bu davranışlara maruz kalan çocukların ve zorbalık davranışlarına tanıklık eden çocukların, kişilik özelliklerini ve toplumsal ilişkilerini olumsuz etkileyen birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Okulda yaşanan bu davranışlar, çocukların değerlilik ve yeterlilik duygularını olumsuz şekilde etkilerken, özsaygı gelişimlerini de engellediği görülmektedir (Gün ve Koç, 2006). Ayrıca yapılan araştırmalarda, zorbalığa maruz kalan çocukların psikosomatik bozukluklar ve depresyon gibi belirtiler gösterdikleri görülmüştür (Dake, Price, ve Telljohann, 2003). Kısaca özetlemek gerekirse, zorba davranışlar okullarda yaşanan şiddetin en yaygın şekli olup hem okul ortamını hem de öğrencilerin öğrenme yaşantılarını olumsuz yönde etkilemektedir (Kartal ve Bilgin, 2009). Bu neden ile akran zorbalığına ilişkin göstergelerin öğretmenlerce erken fark edilmesi, uygun

stratejiler ve önleyici programlarla ortadan kaldırılıp önüne geçilmesi için gerekli çalışmalar yapılması büyük önem taşımaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Akran zorbalığı, 2000’li yılların başından başlayarak günümüze kadar artan oranlarda ilgi gösterilen ve araştırılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar zorbalık davranışları ile birbirlerine psikolojik ve fiziksel zararlar verebilmektedirler. Zorbalığın önüne geçilebilmesi için bu tür davranışlara neden olan etmenlerin tespit edilmesi ve bu doğrultuda önlemler alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, okul öncesi öğretmenlerinin, zorbalığı nasıl tanımladıklarına ilişkin görüşlerini ve kullandıkları stratejileri belirlemek büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Okul öncesi dönemde çocuklarda zorbalık davranışlarının incelenmesi, bu davranış türlerinin görülme sıklığı ve biçimlerinin, çocuklar üzerindeki etkilerinin anlaşılması için, öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin farkındalığının artırılması büyük önem taşımaktadır.

Bu alanda özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde okul öncesi kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerin üzerinde bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Akran zorbalığı göz ardı edilirse çocukların sosyal, duygusal, ruh sağlığı ve akademik başarı alanlarında birçok sorun yaşayacakları bilinmektedir (Şen, 2009). Bu açıdan bu çalışma, gelecekte alanda yürütülecek çalışmalar için akran zorbalığının anlaşılması ve erken müdahale açısından bir veri oluşturmayı amaçlamaktadır. Çalışma yoluyla ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığını ne ölçüde tanıdıklarının ve önemsediklerinin, hangi tür müdahale stratejileri uyguladıklarının ve gereksinimlerinin de belirlenmesi amaçlanmaktadır.

1.3 Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi; “KKTC’de Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı’na bağlı okul öncesi kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, akran zorbalığının tanımı, nedenleri, ortaya çıkış biçimleri, etkileri ile ilgili görüşleri ve başa çıkma konusunda uyguladıkları stratejiler nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Yukarıda açıklanan temel problem doğrultusunda çalışmanın alt problemleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Okul öncesi öğretmenleri akran zorbalığını nasıl tanımlamaktadırlar?
- Okul öncesi öğretmenlerine göre zorbalık davranışları çocukların gelişimine ne tür etkilerde bulunmaktadır?
- Okul öncesi öğretmenleri sınıflarında akran zorbalığı ile ilişkili hangi tür davranışlarla karşılaşmaktadır?
- Okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığının ortaya çıkma nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Okul öncesi öğretmenleri hangi tür zorbalık davranışları ile baş etmekte daha fazla zorlanmaktadır?
- Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında akran zorbalığı ile başa çıkmaya yönelik uyguladıkları yöntemler nelerdir?
- Öğretmenlerin zorbalık davranışları ile baş etme konusunda eğitim alma durumları nelerdir? Zorbalık davranışları ile baş etme konusunda ne tür eğitime gereksinim duymaktadırlar?
- Okul öncesi öğretmenlerine göre anne-babalar zorbalık davranışlarını önleme konusunda öğretmene ne ölçüde destek olmaktadır?

- Öğretmenlerin akran zorbalığı ile baş etme konusunda yapmak istedikleri eğitsel düzenlemeler nelerdir?

1.4 Varsayımlar

- Veri toplamak amacı ile kullanılan görüşme formunun, öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerini yansıtma ve sağlayıcı yapıda olduğu varsayılmıştır.
- Katılımcıların verdikleri cevaplar onların gerçek görüş ve düşüncelerini yansıttığı varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırma, 2018 – 2019 öğretim yılında Gazimağusa, Lefkoşa ve Girne ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel okul öncesi kurumlarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, bu çalışma kapsamında ele alınarak incelenen temel konularla ilgili kuramsal açıklamalara ve alanyazında gerçekleştirilmiş benzer çalışmalara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1 Okul Öncesi Eğitimin Tanımı

İnsanın gelişimi doğum öncesi dönemden başlayıp yaşamı sonlanana kadar devam etmekte olan, çeşitli unsurlardan etkilenen, genellikle tüm insanlarda aynı basamakları kapsayan fakat her insanda farklılıklarında gözlemlendiği doğal bir süreçtir.

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişiminin hızlı bir şekilde ilerlediği yıllardır. Bu dönemde verilen eğitim ile çocuğun hayatına yön verilir. Yapılan araştırmalarda, bu dönemde kazanılan davranışların önemli bir kısmının, yetişkinlikte bireyin kişilik yapısını, alışkanlık, tavır, inanç ve değer yargılarını şekillendirdiği gözlenmiştir. Okul öncesi eğitim ile çocuklar duygularını geliştirir ve algılama gücünü artırırlar. Bununla birlikte, çocukların kendi duygu ve düşüncelerini açığa çıkartarak bireyin kendisini anlamasına ve ortaya koymasına da fırsat vermektedir (Şahin, 1998). Ayrıca, bu süreçte psikolojik ve fizyolojik etkenler gelişimi karşılıklı olarak etkilemektedir (Haktanır, 2012).

En önemli ve kritik dönem olarak kabul edilen, doğumdan altı yaşına kadar olan süreyi kapsayan yaşam sürecine okul öncesi dönem denir. Bu dönem, çocukların

bireysel farklılıklarını, gelişimsel özelliklerini ve yeteneklerini dikkate alarak toplumsal, duygusal ve fiziksel gelişimlerine katkıda bulunmak ve destek olmak amacı ile kurumlar ve ebeveynler tarafından uygulanan eğitim sürecidir (Başal, 2005).

Okul öncesi dönem çocuğun gelecekteki yaşamını önemli ölçüde etkiler. Yaratıcı, mutlu ve sağlıklı bireyler yetiştirebilmek ve bu dönemi gelişim açısından en iyi şekilde değerlendirebilmek için bu dönemdeki gelişim özelliklerini detaylı bilmek gerekir. Okul öncesi eğitim dönemi; çocuğun doğduğu günden başlayıp 0 – 6 yaş arasındaki dönemi kapsayan ve bireylerin yaşamında önemli yere sahip olan; sosyal-duygusal, zihinsel, bedensel, psikomotor ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, kişiliğinin şekillendiği “erken çocukluk çağı” olarak isimlendirilen gelişimsel ve eğitimsel süreç olarak tanımlanır (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2003).

2.2 Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Amacı

Okul öncesi eğitimi öncelikle evde aileler sonra da kurumlar vermektedir. Çocuğun gelişiminde öncelikle aile ve çevresi etkili olmakla birlikte sonraki yıllarda aile ve çocuğun çevresi gelişim ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle, çocuklar kendi akranları ile sağlıklı bir çevre oluşturabilecekleri ortamı sağlayan okul öncesi eğitim kurumlarına gitmektedirler. Bu dönem çocuğun bedensel olarak kendini keşfetmesini ve özbakım ihtiyaçlarını karşılayabilmesine yardımcı olmaktadır (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2003).

Okul öncesi dönemin kısa ve uzun süreli etkisi ele alındığında; çocukların eğitim ve bakım konusunda en iyi düzeyde destekleneceği ve bu desteğin çocukların yaşamında birçok alanda olumlu etkiler bırakacağı görülmektedir (Gülay ve Akman, 2009). Bu dönemde çocukların gelişimleri hızlanır ve okul öncesi dönemde verilen eğitimler ile çocuklar geleceğine yön verirler. Araştırmalara göre, çocuklukta

şekillenen davranışların önemli bir kısmının, yetişkinlik döneminde bireyin kişilik yapısı, alışkanlıkları, tavırları, inanç ve değer yargılarının olumlu yönde şekillenmesine önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır (Şahin, 2005).

2.3 Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Önemi

Okul öncesi eğitim döneminde çocukların yaşlıları ile etkileşime girmeleri, akran ilişkilerinin temelini oluşturan birçok beceriyi kazanmalarına olanak sağlar. Bu ilişkiler akranlar arası güven duygusunun oluşmasına, çocukların sosyal, bilişsel ve duygusal açıdan gelişmelerine olanak sağlamaktadır (Erwin, 2000). Akran ilişkileri yoluyla çocuklar, içinde işbirliği ve rekabet barındıran etkinliklere katılmayı öğrenmektedir. Bu sayede çocukların bilişsel ve empati becerileri gelişir ve kazandıkları bu beceriler ile başka bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenirler (Çetin, Alpa-Bilbay ve Albayrak-Arın, 2003).

Akran ilişkileri; sosyal becerileri öğrenme konusunda çocuklara birçok fırsat tanımaktadır. Çocukların, teşekkür etme, özür dileme, yardımlaşma, paylaşma vb. sosyal becerileri öğrenmelerine olanak sağlamaktadır (Gülây, 2004). Olumlu akran ilişkisi çocuklarda güven duygusunun artmasına ve çekingenliğin de azalmasına olanak sağlamakta, böylelikle çocukların sosyal ortama uyum sağlaması kolaylaşmaktadır. Akranları ile olumlu ilişkiler kuran çocukların, kuramayan çocuklara göre daha sosyal bireyler oldukları görülmektedir (Işık, 2007).

Demircioğlu (2016), özellikle çocukların 5 – 6 yaş aralığının duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir dönem olduğunu belirtmektedir. Erwin (2000), çocuklar arasındaki akran kabulünün bireyin gelecekteki yaşamını etkileyen bir olgu olduğunu belirtmektedir. Schrepferman, Eby, Snyder ve Stropes (2006), çocukları anaokulundan başlayıp ilköğretim 4. sınıfa kadar izleyip, akran ilişkisi ile depresyon arasındaki

yapıyı incelemişlerdir. Bu araştırmanın sonucu, çocukların anaokulunda kurdukları olumlu akran ilişkilerinin depresyonu engellediğini ve olumsuz ilişkilerin ise depresif davranışları doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Özetle akran ilişkileri, çocukların yaşamında kısa ve uzun vadede önemli bir etkiye sahiptir. Okul öncesi dönemde akranları ile sosyal beceriler açısından sorun yaşayan çocukların, ilköğretim döneminde arkadaşlarına saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmektedir (Gülay, 2008).

2.4 Saldırganlık, Şiddet ve Zorbalık

Saldırganlık ve şiddet olgusu, yaşamın var olduğu ve bireylerin arasındaki etkileşimin gerçekleştiği bütün alanlarda karşımıza çıkan eylemlerdir. Şiddet, saldırganlık ve zorbalık kavramları genellikle eş anlamlı kavramlar olarak kullanılmaktadırlar. Bu kavramları tanımlamak gerekirse;

Saldırganlık kavramı, canlıların doğumundan itibaren gelen içgüdülerden biridir. Öğülmüş (1995), bu kavramı tanımlamanın çok basit olmadığını ve saldırganlığın “eylem” veya “eylemin temelinde bulunan niyet” ile beraber tanımlanabileceğinden bahsetmektedir. Saldırganlık, hedefinde yaralamak veya zarar vermek niyeti ile girişilen davranışlar bütünüdür. Saldırganlık davranışlarında asıl amaç kişiye zarar vermektir (Kağıtçıbaşı, 2004). Araştırmacıların bir kısmı ise saldırganlık davranışlarının öğrenme sonucu ortaya çıkan bir davranış şekli olduğundan bahsetmektedirler (Aral, Gürsoy, Bütün ve Aydoğan, 2004).

Şiddet kavramı ise, Dünya Sağlık Örgütü’nün kabul gören tanımına göre; “Bir kişinin fiziksel gücünü bilinçli bir şekilde kendisine, başka birine veya bir topluluğa karşı gerçekten veya tehdit amacı ile kullanması sonucunda meydana gelen psikolojik zarar verme, yoksun bırakma, ölüm ve gelişimini engelleme gibi zararlı sonuçlar

doğurmasına olanak tanıyan ya da olası zarar içeren davranışların tümü” olarak tanımlanmıştır (WHO, 1996). Dünya Sağlık Örgütü’nün tanımı, bilinçli güç kullanımı, güç dengesinin eşitsizliğini, kurumsal ve sosyal güç ilişkilerini de kapsayan bir tanımdır. Olweus, (1999) göre şiddet, bir kişinin fiziksel olarak başka bir kişiye ciddi şekilde zarar vermesi veya yaralamasıdır.

Şiddet, saldırganlık kavramı ile aynı anlamda kullanılsa da konu ile ilgili araştırmalara bakıldığında; iki kavramında birbirinden bağımsız oldukları görülmektedir. Saldırganlık içinde şiddeti de barındıran bir kavramdır. Şiddet ise, kişiye zarar verme olasılığı yüksek olan bir fiziksel saldırganlık boyutudur (Pişkin, 2002). Kısacası, tüm şiddet davranışları saldırganlık olarak ifade edilebilir ama her saldırganlık davranışı şiddet değildir (Anderson ve Bushman, 2002). Bir davranışı ‘zorbalık’ olarak tanımlayabilmek için, şiddet ve saldırganlık davranışlarını içinde barındıran bir kavram olması yeterli bir neden değildir.

Zorbalık davranışlarını, saldırganlık ve şiddetten ayıran belirgin özellikler vardır (Totan, 2008). Herhangi bir davranışı zorbalık olarak nitelendirebilmemiz için, kişiler arasında ‘güç eşitsizliği’ olması, bu davranışların ‘kasıtlı’ ve ‘sürekli’ olması gibi bazı özellikleri içinde barındırması gerekmektedir (Olweus, 1999).

Başka bir deyiş ile bir davranışa zorbalık denilebilmesi için, o davranışın kasıtlı zarar vermeye endeksli olması gerekmektedir. Bu davranışı gerçekleştiren bireyin mağdurdan psikolojik ve fiziksel açıdan daha üstün olması gerekir. Zorbalık yapan bir kişinin davranışının en belirleyici niteliği ise, mağdur kişi üzerinde bir hakimiyet oluşturmaya çalışmasıdır (Çinkır ve Karaman-Kepenekçi, 2003).

2.5 Zorbalık Davranışını Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar

Kuramlar yaşamda yaşanan olayları anlayabilmemizde bize bilimsel bakış sunmaktadır. Zorbalık davranışları sadece okulda bu tür davranışlara maruz kalan öğrencilerin öğrenim ve eğitimlerini engellemesi sebebi ile değil, uzun vadede düşünüldüğünde davranışı gerçekleştiren, maruz kalan ve tanıklık edenler açısından önemli olumsuzluklara neden olmaktadır. Bu nedenle akran zorbalığını anlamaya yardımcı olacak için kuramsal açıklamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Saldırganlık davranışını açıklayan ve zorbalık davranışının anlaşılmasına katkıda bulunan kuramsal yaklaşımlardan Biyolojik ve Evrimsel Kuram, Sosyal Bilişsel – Öğrenme Kuramı, Sosyo Kültürel Kuram, Psikoanalitik Kuram ve Engellenmişlik-Saldırganlık Kuramı ele alınmıştır.

2.5.1 Biyolojik ve Evrimsel Kuram

Biyolojik ve evrimsel kuramı, saldırganlık ve zorbalık davranışlarının nedenini açıklayan kuramlardan biridir. Darwin, Freud, Lorenz bu iki teoriyi açıklayan bilim insanlarının başında geldikleri bilinmektedir. Bu bilim insanlarının görüşüne göre saldırganlık genlerle ilişkilidir ve içgüdüselidir. Özellikle Freud ve Lorenz, saldırganlık davranışlarının içgüdüsel olduklarının üzerinde durarak bunu kalıtımsal temele dayandırmışlardır. İnsanlar da hayvanlar gibi kendilerini saldırgan davranışlarda bulunmaya yatkın hissederler ve bu içgüdü ile doğmaktadır. Lorenz, çeşitli hayvanların davranışlarını kendi doğal ortamlarında inceleyerek saldırgan davranışları açıklamaya çalışmıştır. Lorenz, bu gözleminden sonra, bu tür saldırgan davranışların dışsal uyarcılar aracılığı ile başlatıldığını ileri sürmektedir (Çetinkaya, 1991).

2.5.2 Sosyal Bilişsel – Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre, öğrenilen yeni davranışlar sosyal ortam içinde gerçekleşir. Davranışların öğrenilmesinde, çevre ile bilişsel faktörlerin etkili olduğu ileri sürülmektedir. Kısacası sosyal öğrenme teorisi, davranışların nasıl öğrenildiğini çevresel faktörler aracılığı ile açıklayan önemli kuramlardan biridir. Bu teoriye göre, çocukların saldırgan davranışlara eğilim göstermeleri, düşünme şekilleri, inançları ve şemalarıyla ilişkilidir (Monks, Smith, Naylor, Barter ve Ireland, 2009).

Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'na (1973) göre şiddetin normal ve kabul edilebilir bir davranış olduğunu öğrenen bireyler istediklerini elde etmek, baskın ve güçlü olmak için şiddete başvurmaktadırlar. Bandura'nın kuramında zorbalık davranışları gözlem yolu ile öğrenilmektedir. Başka bir deyişle, şiddet ve zorbalığın hâkim olduğu bir ortamda zorbalık, öğrenilen ve model alınan davranış şekli olmaktadır. (Bektaş, 2007; Olweus, 1999). Bandura, çocukların başka kişilerin davranışlarını taklit ettiklerini veya model aldıklarını düşünmektedir. İnsanlar modelleme yolu ile yeni davranışları, bu davranışların sonuçlarını öğrenmektedirler.

Suç biliminde, etkili ve önemli kuramlardan biri sosyal öğrenme kuramıdır. Bu kuramda davranış kontrolü hakkında üç öğeden bahsedilmektedir. Bunlar çevre, davranış ve kişinin bilişsel/duyuşsal özellikleridir. Sosyal öğrenme kuramı, kızgınlık ve öfkeyi “öğrenme” faaliyetlerinin bir sonucu olarak görmektedirler (Kızmaz, 2005).

2.5.3 Sosyal Kültürel Kuram

Sosyo kültürel kuram; kişisel unsurların farklılığı yerine, yapılan davranışın içinde bulunan durum ile ilgili unsurları açıklamaya odaklanmıştır. Bu kurama göre zorbalık davranışlarını incelediğimizde; bireylerin kişilik özellikleri ile sınırlı kalmadığını, buna ek olarak aile, okul yaşantısı, öğretmen davranışları, arkadaşlık

ilişkileri ve kişinin içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısının da rol aldığı çok boyutlu ve karmaşık bir problem olduğunu göstermektedir. Arkan zorbalığı; bireysel bir olay değil; bireysel faktörlerin bireyin ilişkide olduğu kişiler ve ortamlarla etkileşiminin bir ürünüdür (Doğan, 2010).

2.5.4 Psikanalitik Kuram

Saldırganlığın nedenlerini ortaya koymaya yönelik olan diğer bir kuram ise psikoanalitik kuramdır. Sigmund Freud bu yaklaşımın öncüsü olarak bilinmektedir. Bu kurama göre saldırganlık, doğuştan gelen bir içgüdüdür. Bu düşünceye göre saldırganlık biriktiğinde dırışı atılması gereken bir enerjidir (Öztürk, 2008; Bektaş, 2007).

Aynı zamanda canlıların kendilerini korumaya yönelik doğalarında barındırdıkları saldırganlığın zararsız olduğunu ileri sürmüştür. Ancak kişinin karakter yapısına yerleşmiş ve insanın isteklerinin bir sonucu olan saldırganlığın zarar verici olduğunu savunmuştur (Bektaş, 2007).

2.5.5 Engellenme – Saldırganlık Kuramı

Bu kuram, ilk kez 1939 yılında Dollard ve arkadaşları Doob, Miller, Mowrer ve Sears tarafından ortaya atılmıştır. Kurama göre saldırganlığın engelleme sonucunda ortaya çıktığı öne sürülmektedir (Burger, 2006). Dollard ve arkadaşları, engellenmenin her zaman saldırganlığa yol açtığını öne sürerken, Berkowitz (1989) engellenmenin her durumda saldırganlıkla sonuçlanmayacağına dikkat çekmektedir.

Engellenmişlik-Saldırganlık Kuramında saldırganlık davranışı bir dürtü olarak görülmüştür. Dürtü; yaşamsal ihtiyaçların tatmin edilmediği zamanda ortaya çıkar. Yetersiz besinin açlık, yetersiz suyun susuzluk döngüsünü ortaya çıkardığı gibi, engellemede saldırganlık dürtüsünü ortaya çıkarır.

Engelleme yaşantısı; kişinin rahatsızlık duygularını hissetmesine olanak tanır ve bu duygularda saldırganlıkla ilgili daha önceki yaşantıları ve saldırganlığa eşlik eden fiziksel tepkileri de harekete geçirecektir. Bu sürecin sonunda saldırgan davranışların oluşması çevresel koşullara bağlıdır. Bu kurama göre engellenin ancak belirli koşullar altında saldırganlığın ortaya çıkmasında büyük bir rol oynadığı düşünülmektedir (Bektaş, 2007).

2.6 Zorbalığın Tanımı

1960 yıllarında ‘mobbing’ kavramı, hayvanlar arasındaki davranışları inceleyen Konrad Lorenz tarafından ilk kez kullanılmaya başlanmıştır. Lorenz; mobbing kavramını, tüm hayvan gruplarının ekosistem içerisinde hayatta kalma mücadeleleri sırasındaki davranışlarını ifade etmek amacı ile kullanmıştır (Tınaz, 2008). Mobbing kavramı ekolojik sistem içerisinde zayıf-güçlü ilişkisi olarak anlam bulsa da daha sonra 1970 yıllarında İsveçli hekim Peter Paul Heinemann tarafından, bir çocuğun veya çocuklardan oluşan bir grubun, tek ve güçsüz olan bir bireye zarar verecek Şekilde saldırgan davranışlarda bulunması olarak tanımlamıştır (Kök, 2006). Bu tanımdan sonra 1960’ların sonu 1970’lerin başında Heinemann; Lorenz’in hayvan davranışlarını açıklamak için kullandığı ‘mobbing’ kavramına başka bir boyut getirerek kişiler arası davranışları incelemeye başlamıştır.

İsveçli araştırmacı Heinemann, zorbalık kavramına ilk dikkat çeken kişidir ve bu kavram İsveç dilinde ‘mobbing’ olarak isimlendirilmiştir. Heinemann zorbalık tanımını, “aniden başlayıp aniden biten aykırı bir bireye yönelik gerçekleştirilen grup Şiddeti” olarak tanımlamıştır (Akt: Arora, 1996). Roland ve Munthe (1989) ise zorbalığı, “uzun süreli ve sistematik olarak, olaylar sırasında kendini savunamayan bir kişiye karşı, bir başka kişi veya kişilerce fiziksel veya psikolojik Şiddet uygulanması”

olarak tanımlamaktadır. Zorbalık kavramına ilk dikkat çeken isim Heinemann olarak bilinse de, zorbalığın tarihçesine bakıldığında zaman Dan Olweus'un 1978 yılında yazdığı "*Aggression in the Schools: Bullies and Whippingg Boys*" adlı kitabının bu konu hakkında ilk ve temel eserlerden biri olduğu görülmektedir.

1982 yılında Norveç'te meydana gelen olayda, 10 – 14 yaşları arasındaki üç çocuk, yaşlıları tarafından zorbalığa maruz kaldıkları için intihar etmişlerdir (Fleming ve Towey, 2002). Yaşanan olay medyada büyük ses getirirken, bu olay 1983 yılında Norveç eğitim kurumlarının zorbalığa karşı ulusal boyutta kampanya başlatmasına sebep olmuştur. Bu yaşanan olayların ardından 1980 – 1990 yılları arasında Avustralya, Kanada, Hollanda, İngiltere, Japonya ve ABD gibi ülkelerde de zorbalık konusunda çeşitli araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Bulgurcu, 2011). 1993 – 1995 yılları arasında bu konuyla ilişkili başka intihar vakalarının görülmesi, zorbalık konusundaki araştırmaların hızlanmasına olanak tanımıştır (Morita ve ark., 1999).

Bu konuda en kapsamlı ve uzun süreli araştırmaları gerçekleştiren Dan Olweus zorbalığı, "Bir kişi, düzenli olarak ve bir süre boyunca, bir veya daha fazla kişinin olumsuz davranışlarına maruz kaldığında zorbalığa uğramış olur" olarak tanımlamıştır (Olweus, 1995). Buna ek olarak Pişkin (2002) incelediği birçok zorbalık tanımının sonucuna göre zorbalığı "bir veya birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri, kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü" olarak tanımlamıştır.

Zorbalık; kişiler arası güç eşitliğinin olmadığı, kasıtlı ve süreklilik gösteren davranışların bütünü olarak ele alınmaktadır (Erdem, 2018).

2.7 Zorbalığın Türleri

İlk ayrımı yapan Olweus zorbalığı, doğrudan ve dolaylı zorbalık olarak ikiye ayırmıştır. Dolaylı zorbalık “ilişkisel zorbalıktır ve ilişkiler ile arkadaşlıkları yönlendirerek dedikodu çıkarmak, oyuna almama, dışlama gibi bireye acı vermektir”. Doğrudan zorbalık ise “kurbana açık saldırı” olarak betimlenebilir. Olweus sonraki çalışmalarında “doğrudan sözel saldırganlık isim takma, azarlama suçlama vb.” durumları içeren üçüncü sınıf daha eklemiştir (Olweus, 1993).

Underwood (2003) ise, sadece sözel değil, sözel olmayan saldırganlıkları da kapsadığı için ilişkisel zorbalık terimini “sosyal saldırganlık” olarak genişletirken, Garandeau ve Cillessen, (2006) ise, ilişkisel zorbalığı “görünmez (invisible) saldırganlık” olarak tanımlamıştır. Fiziksel zorbalık kadar ilişkisel zorbalığında olumsuz etkileri vardır (Stein ve ark., 2007; Dukes ve ark., 2009). Amerika Birleşik Devletlerinde 1999 Nisan ayında ve 2007 Nisan ayında gerçekleşen okul katliamları ilişkisel zorbalığın ölümcül olabileceğini göstermiştir. Bu dehşete düşüren olayların sebeplerine bakıldığında, uzun süreli ve şiddetli olarak ilişkisel zorbalığa maruz kalan bireylerin öç olmak istedikleri görülmüştür (Crawford, 2007; Vossekui, Reddy ve Fein, 2001).

Özetlemek gerekirse, alanyazın da fiziksel, sözel, duygusal/ilişkisel olarak üç türde zorbalık bulunmaktadır. Fiziksel zorbalık oldukça yaygın ve kolay fark edilendir. Vurma, tekme atma gibi doğrudan zorbalık olarak kabul edilen davranışlardan oluşmaktadır. Sözel zorbalıkta ise, kullanılan sözler kurbanları incitir ve küçük düşürür. Duygusal zorbalık sosyal ilişkilerde reddetmeye yol açan zorbalık türüdür. Bu en çok rastlanan ve en çok bilinen üç temel zorbalık türlerine ek olarak, cinsellik içeren söz söyleme, sarkıntılık yapma, elle rahatsız etme olarak betimledikleri cinsel

zorbalık dördüncü zorbalık sınıfı olarak ifade edilir. Bunlarla birlikte eşcinsel kişilere karşı gerçekleştirilen saldırganca tavır ve olumsuz tutumları ifade eden “homofobik zorbalık (homophobic bullying)”; azınlıkta olan kişilerin içinde bulunduğu etnik grup sebebi ile ayrımcılık davranışlarına maruz kalmaları ile ortaya çıkan “ırkçı zorbalık (racist bullying)” ve teknoloji/bilişim araçları aracılığı ile yapılan “siber/elektronik zorbalık (cyber bullying)” türlerine de rastlanan diğer zorbalık türleridir (Donnellan ve Firth, 2006).

2.8 Zorbalık Roller

Zorbalık davranışlarında, zorba, kurban ve seyirciler (tanıklık edenler) olmak üzere üç farklı konumda roller bulunmaktadır. Bu rollerin her birinin özellikleri ve gelişimsel açıdan olumsuz etkileri vardır. Bu kısımda rollere ilişkin özelliklere ayrıntılı şekilde yer verilmiştir.

2.8.1 Zorbalar

Zorbalar, zorbalık davranışını başlatan ve devam etmesini sağlayan kişilerdir. Bireyler tarafından kabul görmekte sıkıntılar yaşayan ve bu nedenle etrafında kişilerin dikkatini çekmek için zorba davranışlara başvuran, duygusal dengesizlik yaşayan, enerjik kişilere zorba diyebiliriz (Tani, Greenman, Schneider ve Manuela, 2003).

Olweus (2005) zorbaları, kaygılı zorbalar (anxious bully) ve saldırgan zorbalar (aggressive bully) olarak iki gruba ayırmıştır. Kaygılı zorbalar zorbalık davranışına katılmasına rağmen zorbalığı başlatmayan kişilerdir. Bu kişilerin güven algıları zayıf, benlik saygısı ise azdır. Saldırgan zorbalar kolayca harekete geçebilen güçlü bir yapıya sahiptirler. Zorbaların çoğu Olweus’a göre bu kategoride yer almaktadır.

Olweus’e (1993) göre, okul zorbaları, fiziksel güçleri, saldırgan tavırları ile akranlarını baskı altına alabilirler; fakat etkili liderlik özelliklerine sahip değillerdir.

Hoover ve Hazler (1992) zorba öğrencilerin dedikodu yapan yeni fikirlere kapalı bir grupta etkin izleyici olmadıklarını belirtmişlerdir. Zorba bireylerin bu davranışlarının temelinde sigara, para ve diğer şeyleri elde etme isteği olabilir (Olweus, 1994). Zorba olarak tanımlanan bireyler, anne babalarıyla çatışma yaşamakta ve anne babaları arasındaki çatışmaları gözlemleyerek şiddete maruz kalmaktadırlar. Ailenin, saldırgan davranış gösteren bireye hoşgörülü tutumu davranışlarının değişmesi yönünde etkili olabilmektedir (Baldry ve Farrington, 2000; Olweus, 1980).

2.8.2 Kurbanlar

Kurban olan öğrenciler zorbaların aksine daha hassas, çekingen pasif, düşük benlik algısı olan, yalnız, güvensiz kendini yetersiz hisseden öğrencilerdir (Çinkır, 2006). Okul çağında olan çocukların yaklaşık olarak %7 ile %10 arasındaki kısmı zorbalığa maruz kalmaktadır (Olweus, 2005). Okul, kurbanlar için korku duyulan, güvensiz ve mutsuz olunan bir mekandır (Pişkin, 2002). Kurbanlar zorbalara karşı kendilerini güçsüz hissederken zorbalar ise bu durumun tam tersi güçlü ve kontrolü elinde hissetmektedirler (Smith ve Brain, 2000). Besag'a göre, kurbanların, anne baba tutumları aşırı koruyucudur. Çocuk bu durumdan dolayı aileye bağımlılık göstermektedir, aile içi ilişkiler samimi ve sıcaktır. Kurbanlar anne babalarının beklentilerini karşılayamayacaklarına inanır (Akt. Koç, 2006).

2.8.3 Seyirciler (Tanıklık edenler)

Zorbaca davranışlara tanıklık eden kişiler zorbalığın önlenmesinde yaşamsal öneme sahiptir. Seyirci öğrenciler, zorbalığı durdurmaya çalışanlar ve zorbalığın durması için hiçbir şey yapmayanlar olmak üzere iki grupta incelemiştir (Salmivalli, 1999). Zorbalığı durdurmayan öğrenciler, genellikle bir sonraki zorbalık olayında kendisinin kurban olacağını düşünür ve kurbanı korumaya yönelik herhangi bir

müdahalede bulunmaz. Zorbalığı durduran öğrenciler ise yakın arkadaşlarını korumak pahasına kendi güvenliklerini tehlikeye atarak, zorbalığı durdurmaya çalışırlar

Liepe-Levinson ve Levinson'a (2005) göre, seyirciler zorbalık davranışlarına tanık oldukları zaman genellikle hiçbir şey yapmazlar. Tanıklık edenlerde genellikle "hiç bir şey yapmama" davranışlarına rastlanmasının sebebi ise, ispiyonculukla suçlanmak, kurban olmaktan korkmak ve bu tip durumlarda ne yapması gerektiğini tam olarak bilmemelerinden kaynaklanır.

2.9 Zorbalığın Sonuçları

Şiddet içerikli davranışlar uzun bir dönem dikkate alınmamış ve çocukların gelişim süreçlerinde doğal olduğu kabul edilmiştir. Fakat son dönemlerde okullarda çocukların sergiledikleri davranışlar sonucunda birbirlerine zarar vermeleri hızla artmıştır. Okul ortamında çocuklar kendini güvende hissetmediğinde, okula olan bağlılıklarında da düşüş olacaktır. Çocukların okul yaşantısı, okulu sevip sevmemelerinde önemli rol oynamaktadır (Genç, 2007). Pişkin (2003) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan başka bir araştırmada da, zorbalığa maruz kalan öğrencilerin bazı zamanlar okula gitmekten korktukları, zorbalar yüzünden okula olan sevgilerinin azaldığı ve okulda kendilerini güvende hissetmedikleri belirlenmiştir.

Akran zorbalığına maruz kalmanın sonucu birçok psikolojik problemle sonuçlanmaktadır. Oktay, (2000)' e göre zorba bireylerin ve kurbanların ileriki dönemlerde intihara eğilim göstermeleri ve psikiyatrik yardım alma gereksinimlerinin yüksek olduğu ayrıca, akran zorbalığına maruz kalan bireylerin alt ıslatma, depresyon ve uykusuzluk problemleri konusunda şikayet etmeleri akranlarına oranla daha yüksek bulunmuştur. Bu durumla karşılaşan bireyler yüksek düzeyde kaygı yaşamakta ve

yalnızlık hissi duymaktadırlar (Oktay, 2000). Ayrıca zorbalık davranışlarının sosyal açıdan da olumsuz sonuçları vardır.

Zorba davranışlara maruz kalan bireyler akranları arasında kabul zorluk yaşarlar, ayrıca sosyal ilişkilerden kaçınırlar. Sıklıkla zorbalığa maruz kalan öğrenciler, öfkeli, öfkelerini kontrol etmekte problem yaşayan, olaylar karşısında saldırgan tepkiler veren kişiler olabilmektedir ve bu bireyler yaşlıları arasında daha az sevilmeaktedirler (Arıman, 2007).

Sonuç olarak, zorbalığın çocukların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde psikolojik ve sosyal açıdan problem yaşamalarına ve bazı davranış bozukluklarına sebep olabileceği bilinmektedir (Koç, 2006).

2.10 Zorbalığı Önlemeye ve Müdahaleye Yönelik Programlar

Zorba davranışları konu alan çalışmaların ışığında, akran zorbalığının önemi ve bu tür davranışların zararlarını engellemek amacı ile zorbalığı önlemeye ve müdahaleye yönelik programlar geliştirilmeye başlanmıştır. Bu programların içeriği ve uygulandığı yaş grubu programın etkinliğini belirlemektedir. Saldırgan davranışlar sergileyen çocukların ileriki yaşantısında şiddet ve suç davranışlarına eğilim gösterme riskleri bulunmaktadır. Bu sebep ile programların erken dönemde uygulanması önerilmektedir.

Olweus (1993) zorbalığı önlemeye yönelik programları üç farklı ayrı modelde ele alarak incelemiştir. Zorbalık davranışlarını önlemeye yönelik bütüncül okul yaklaşımına dayalı modelin zorba davranışları azaltmak, zorba/kurban problemlerini önlemek ve okulda oluşabilecek yeni problemleri önlemek olarak üç hedefi olduğunu belirtmektedir. Bütüncül okul yaklaşımı aynı zamanda okul, sınıf ve bireysel düzeyde uygulanabilmektedir.

Okul düzeyinde uygulanan program modellerinin hedefi okuldaki tüm öğrencilerdir. Okul yaşanan zorbalık davranışlarını azaltmaya yönelik olarak planlanan uygulamaları içerir. Okul düzeyinde uygulanan bu programın temelinde; öğretmen ve öğrencilere yönelik anketler, okul konferansı, öğretmen ve veli görüşmeleri, telefon görüşmeleri, okul oyun ortamlarının düzenlenmesi vardır (Olweus, 1993).

Sınıf düzeyindeki programlara dayalı modelde; sınıf toplantıları düzenlenmesi, zorbalık davranışlarına karşı sınıf içi kurallar oluşturulması, zorbalık hakkında bilgi verilmesi ve öğretmen ve veli görüşmelerinin yapılması amaçlanır (Olweus, 1993).

Bireysel düzeydeki programlarda ise; zorbalık davranışı gerçekleştiren ve buna maruz kalan bireyler ile ciddi görüşmeler yapılması, zorbalık davranışı gerçekleştiren veya buna dahil olmuş bireylerin velileri ile görüşülmesi, öğrenci ve velilere yardım sağlanması, zorba ve kurbanların ebeveynleri ile konuşulması, sınıf veya okul değişikliği yapılması girişimleri yer almaktadır (Olweus, 1993).

Olweus'un "Bullying Prevention Program, The Sheffield Project, Steps to Respect, Toronto Anti-Bullying Program, The Flemish School-based Anti Bullying Intervention Program ve Bully Proofing Your School" programları bütüncül okul yaklaşımını baz alarak hazırlanmıştır. Bu programların etkililiği yapılan araştırmalarda farklılık göstermektedir.

Livingston (2008), zorbalık karşıtı programların etkisini incelediği meta analizde; 30 çalışmayı değerlendirmiştir. Bu çalışmada 3 tane Olweus'un Zorbalık Önleme Programı, 2 tane Bullyproof, 2 tane Akran Destek Programı ve 23 farklı program uygulanmıştır. Bu çalışma okul öncesi dönem ile 12. sınıfın arasında

kapsamaktadır. Çalışmaların 11'i bütüncül okul yaklaşımı düzeyinde, 10'u sınıf düzeyinde, 3'ü sınıf ve bireysel düzeyde ve 6'sı bireysel düzeyde uygulanmıştır. Çalışmaların hepsinde zorbalık davranışlarını önleme açısından etkili olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda en etkili 3 programın; Donegal Anti Bullying Project, Non-violent Campaign, Professional Development Program olduğu, daha az etkili program olarak Olweus'un Bullying Prevention Programı, Bully Court, Ways to Minimize Bullying, James H. Bean School Bullying Prevention Program olduğu belirtilmiştir (Livingston, 2008).

2.11 Alan Yazında İlgili Çalışmalar

Bu kısımda, okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarından gerçekleştirdikleri okuma yazmaya hazırlık etkinlikleri konusundaki görüşlerine ilişkin araştırmalara yer verilmiştir.

2.11.1 KKTC ve Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Kepekçi ve Çınkır (2003); öğrenciler arası zorbalık isimli araştırmalarında eğitimcilerin zorbalığa ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile toplam 128 eğitimciyle (32 yönetici ve 92 öğretmen) görüşmüşlerdir. Araştırmanın sonucunda eğitimcilerin okullarda sıklıkla fiziksel ve sözel zorbalık davranışları ile karşılaştıkları görülmüştür. Çok yaygın olmasa da, duygusal ve cinsel zorbalığın gözlemlendiği de görülmüştür.

Kartal (2009); öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki zorbalıkla ilgili değerlendirmelerini incelemiştir. 4. sınıfta öğrenim gören 152 öğretmen adayı ile gerçekleştirilen çalışmada Colorado Okul İklimi Surveyi kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, sıklıkla sözel zorbalığın yaşandığını ve bu davranışları en çok erkek çocukların yaptıkları belirtilmiştir. Zorbalığın sınıfta daha sık yaşandığı ve zorbalığa en çok konuşma güçlüğü'nün neden olduğu ortaya koyulmuştur. Öğretmen

adaylarının çoğunluğu müdahalelerin yeterli olduğunu ifade ederken, diğerleri öğretmen yetiştirirken müfredatta bu konuya daha fazla yer verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Şahin, Demirağ ve Aykaç (2009); anasınıfı öğretmenlerinin akran zorbalığı ile ilgili algılarını incelemek amacı ile Trabzon il merkezinde bulunan okulların anasınıflarında çalışan 13 öğretmen ile nitel araştırma yöntemi ile durum çalışması yapmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre; anasınıfı öğretmenlerinin zorba davranışlarla ilgili algılarının farklı olduğu, ebeveyn tutumlarının ve sosyal çevreyi zorba davranışların nedeni olarak gördükleri ve ebeveynlere bilgi vermeyi en önemli önleme etkinliği olarak belirttikleri belirlenmiştir.

Tepetaş, Akgün ve Akbaba Altun (2010); okul öncesi öğretmenlerinin zorbalık hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla 6 yaş grubuyla çalışan 15 öğretmenle araştırma gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre öğretmenler zorbalık davranışlarını daha çok fiziksel şiddet ve söz dinlemezlik, nadiren ise sözel ve psikolojik zorbalık olarak tanımlamışlardır. Araştırmacıların yaptığı gözlemler, öğretmenlerin zorbalık olarak düşünmedikleri davranışların genellikle zorbalık oldukları ortaya çıkarmıştır. Çocukların zamanlarının çoğu sınıflarında geçtiğinden okul öncesi eğitim kurumlarında zorbalık davranışlarının öznesi oldukları ve ilköğretim okullarına bağlı anasınıflarındaki çocukların ise tuvalet ve koridorlarda büyük çocukların zorbalık davranışlarıyla yüz yüze kaldığı anlaşılmıştır.

Çubukçu ve Dönmez (2012) çalışmasında; ilköğretim öğretmenlerinin okullarda karşılaştıkları şiddet davranışları üzerine görüşleri incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada Eskişehir İl merkezindeki ilköğretim

okullarında görev yapmakta olan 20 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre, öğretmenler şiddeti fiziksel, sözel ve psikolojik şiddet olarak tanımlamışlardır. Şiddetin türlerini ise kavga, tehdit ve küfür olarak ifade etmişlerdir. Bu davranışların sıklıkla 7. sınıf öğrencileri arasında yaşandığını ve öğretmenlerin okulda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerini çoğunlukla aileden kaynaklanan sebeplere bağladıkları saptanmıştır.

Akduman (2012); okul öncesi dönemde akran zorbalığını incelemek amacı ile, Ankara ili ilçelerindeki 16 bağımsız anaokulunda görev yapmakta olan 53 okul öncesi öğretmeni ile çalışmıştır. Çalışmada, akran zorbalığını uygulayan veya maruz kalan çocukları saptayabilmek ve zorbalık davranışları konusunda bilgi alabilmek için açık uçlu sorular sorulmuştur. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; okul öncesi dönem çocuklarının genellikle hemcinslerine zorbalık ettikleri ve sıklıkla fiziksel saldırganlığa yöneldikleri, bununla beraber duygusal ve sözel zorbalığın da görüldüğü dikkat çekmektedir.

Uysal ve Dinçer (2013); akranlar arasında fiziksel ve ilişkisel saldırgan davranışların bazı değişkenlerle ilişkisini ortaya koymak amacı ile, Ankara ilinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki anaokuluna devam eden 5-6 yaşlarında olan 121 çocuk ve 6 öğretmen ile Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu (OÖSDÖ-ÖF) kullanarak tarama yönteminde araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre fiziksel saldırganlığın anlamlı bir fark gösterdiği ve erkeklerin fiziksel saldırganlık oranlarının kız çocuklara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu çalışma, aile yapısının fiziksel ve ilişkisel saldırganlık davranışları ile anlamlı derecede bir ilişkisi olmadığını göstermektedir.

Salı (2014); okulöncesi dönem çocukların akran şiddetine maruz kalmalarının incelenmesini amaçlayan çalışmada, Yozgat ilinde bulunan MEB' na bağlı 4 bağımsız anaokuluna devam etmekte olan 60-72 aylık 243 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. İlişkisel tarama yöntemi kullanılan bu çalışmada, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ve Akranların Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda akran şiddetine tanıklık eden erkek çocukların saldırganlığa eğilimli oldukları sonucuna ulaşılırken; kız çocuklarının ise akranları ile yardımlaşmaya ve sosyal davranışlar göstermeye eğilimli oldukları saptanmıştır.

Oral ve Aküzüm (2015) tarafından; yönetici ve öğretmen görüşleri doğrultusunda okullarda görülen yaygın şiddet olayları, nedenleri ve şiddet olaylarını önlemeye yönelik geliştirilecek çözüm önerilerini belirlemek amacı ile çalışma yürütülmüştür. Nitel araştırma yaklaşımı kullanılan çalışmada, 21 okul yöneticisi ve 81 öğretmenden "yarı yapılandırılmış görüşme formu" kullanılarak bilgi toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; okul yöneticileri ve öğretmenlerin, okullarda sıklıkla öğrenciler arası şiddet olaylarının yaşandığını; bu olaylara en çok okula ilişkin faktörlerin neden olduğunu ve şiddet olaylarını önlemeye yönelik en çok okula ilişkin çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerektiğini düşündüklerini görülmektedir.

Yurtal, Önder ve Özsezer (2016); okullarda zorbalığı önleme ve müdahaleye yönelik ne tür uygulamaların yapıldığını belirlemek amacı ile okullarda görev yapan 112 psikolojik danışman "Zorbalığı Önleme ve Müdahale Etmeye Yönelik Uygulamalar Anketi"ni yanıtlamışlardır. Bu araştırma sonucunda kullanılan stratejilere bakıldığında, en çok zorba ve kurban çocukların aileleriyle iletişime geçme ve görüşme, okul personelinin zorba ve kurban çocuklar ile konuşması, en az kullanılan stratejilerin ise, öğrenci jüri/mahkemesi kurularak zorba öğrencilerin

yargılanması, okulda eğitimci olmayan personele yönelik zorbalığı önlemeye yönelik müdahale eğitimleri verilmesidir. Bu çalışma sonucunda en etkili olan ilk üç strateji; okulun tamamına yönelik olumlu davranışları destekleme uygulamaları, zorbalığı önleme ve müdahaleye yönelik okul politikası ve resmi raporlama yöntemleri olmuştur.

Akman, Yıldız ve Akyol (2018); eğitimcilerin zorbalık davranışları ve bu davranışlarla baş etme stratejilerine yönelik görüşlerini incelemek amacı ile 30 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanarak nitel bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın sonucuna göre, öğretmenler akran zorbalığını "Akranların birbirlerine gösterdikleri baskı" olarak tanımlamışlardır. Okulöncesi ve sınıf öğretmenlerinin sınıflarında sıklıkla fiziksel zorbalık türüne rastladıkları görülmüştür. Buna ek olarak, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu okullarında akran zorbalığını önlemeye yönelik politikalarının olmadığını ifade etmişlerdir.

2.11.2 Farklı Ülkelerde Yapılan Çalışmalar

Tintorer (2004), öğretmenlerinin zorbalık hakkındaki görüşlerini belirlemek amacı ile yaptığı çalışmasında, 3 okuldan toplamda 75 öğretmen ile görüşmüştür. Öğretmenlerin en çok sözel zorbalık ile karşılaştıklarını ve en az ise duygusal zorbalığa rastladıklarını vurgulamıştır.

Naylor, Cowie, Cossin, Bettencourt ve Lemme'in (2006); öğretmenlerin ve öğrencilerin akran zorbalığını nasıl tanımladıklarını belirlemek amacı ile yapılan çalışmasında, 225 öğretmen ve 1820 öğrenciden anket yöntemiyle veri toplanmıştır. Araştırmanın sonucuna bakıldığında, öğrenciler öğretmenlere göre akran zorbalığını daha fazla sözel ve fiziksel saldırganlık olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Kızlar erkeklere göre çoğunlukla sözel saldırganlık, erkekler ise fiziksel saldırganlığa maruz

kaldıkları görülmüştür. Üzerinde durulan diğer bir sonuca göre, öğretmenlerin öğrencilerini akran zorbalığı konusunda daha dikkatli dinlemesi gerektiğidir. Öğrencilerin söylediklerine değer vererek, iş birliği içinde birlikte çalışmalarını gerekmektedir. Aksi takdirde akran zorbalığının okullarda bitmeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Asimopoulos, Bibou-Nakou, Hatzipemou, Soumaki ve Tsiantis (2014); Yunan ilköğretim okullarında öğrencilerin ve öğretmenlerin zorbalığa ilişkin bilgi, tutum ve inançları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada grup çalışması ve görüşmeleri yapılmış, öğretmen ve öğrencilere açık uçlu sorular sorularak veri toplanmıştır. Bu araştırmaya göre, öğrencilerin özellikle akran zorbalığını önemli bir problem olarak algıladıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Özellikle öğrenciler bu sorunun etkilerini yaşadıklarını, deneyimlediklerini ve bu konuda yetişkinlerin özellikle de öğretmenlerinin yardımına ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir. Buna karşın öğrenciler birçok vakada yalnız bırakıldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler ise, özünde bu durumun sadece fiziksel şiddet olarak gerçekleştiğini ve bu durumdan ailelerin de endişeli olduğunu belirtmişlerdir.

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, çalışma grubu, geçerlik ve güvenilirlik, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi konularında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında; nitel araştırma yolu ile okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığına ilişkin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır.

Nitel araştırma yöntemi; döküman analizi, görüşme ve gözlem gibi yöntemlerin kullanıldığı, olayların doğal ortamda bütüncül ve gerçekçi bir şekilde ortaya konmasına olanak tanıyan nitel bir sürecin izlediği araştırma modelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırmada sözel veriler toplanır, analiz edilir ve yorumlanır. Bu araştırma yönteminde neden-sonuç ilişkisi kurulmaya çalışılmaz. Sayısal verilere ve istatiklere az yer verilmektedir. Nitel araştırmacılar olayları inceleyip, anlamlandırmaya ve yorumlamaya çalışır (Karataş, 2017). Nitel araştırmalar yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarından oluşmaktadırlar (Mertkan, 2015).

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ve nitel araştırma desenlerinden “durum çalışması” kullanılmıştır. Durum çalışmasında araştırmacı, konuyla ilişkili soruları derinlemesine inceler ve soruları analiz edip durumlara bağlı temaların tanımlandığı bir yöntemdir (Subaşı ve Okumuş, 2017).

Bu araştırma nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği, araştırılması amaçlanan konu hakkında sorulara cevap bulma amacı ile soru sorarak etkileşim içinde bulunmasıdır. Yarı yapılandırılmış görüşme, önceden belirlenen temaya bağlı kalınıp açık uçlu soruların görüşmeler süresince katılımcıların verdikleri cevaplara göre belirlenmesidir (Mertkan, 2015).

3.2 Çalışma Grubu

Bu çalışmada çalışma grubu; olasılıklı olmayan amaçlı örneklem yöntemi yolu ile maksimum çeşitlilik sağlanarak oluşturulmuştur. Bu örneklemede; “görüşme yapılacak katılımcıların seçiminde, evreni temsil etmekten daha çok araştırma konusu ile doğrudan alakalı olup olmadıklarına bakılır ve bu örneklem ile zengin bilgiye sahip olduğuna inanılan durumların derinlemesine çalışılmasına imkân verir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bu araştırmanın verileri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Gazimağusa, Lefkoşa ve Girne ilçelerine bağlı resmi ve özel 19 kurumda görev yapan ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğretmenlerden oluşmaktadır.

Araştırmaya katılmayı kabul eden 30'u resmi okul, 33'ü ise özel okullarda görev yapan toplam 63 öğretmen ile yapılan çalışma gönüllülük esasına dayalı olarak yürütülmüştür. Görüşme yapılan öğretmenlere ilişkin demografik bilgiler Tablo1' de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcı Öğretmenlerle İlişkili Demografik Bilgiler

Katılımcı No	Bölge	Cinsiyet	Yaş	Kurum Türü	Çalışılan Yaş Grubu	Mezun Olduğu Üni ve Bölüm	Kıdem Yılı
K1	Lefkoşa	K	31	Devlet	5	AÖA Okulöncesi	10
K2	Lefkoşa	K	32	Devlet	4	AÖA Okulöncesi	11
K3	Lefkoşa	K	33	Devlet	5	AÖA Okulöncesi	10
K4	Lefkoşa	K	39	Devlet	5	AÖA Okulöncesi	18
K5	Lefkoşa	E	30	Devlet	5	AÖA Okulöncesi	8
K6	Lefkoşa	K	35	Devlet	4	Konya Selçuk Üni. PDR AÖA Sınıf Öğrt. Denklik	10
K7	Lefkoşa	K	29	Devlet	4	AÖA Okulöncesi	8
K8	Lefkoşa	K	29	Devlet	5	YDÜ Matematik AÖA Sınıf Öğrt. Denklik	2
K9	Lefkoşa	E	32	Devlet	4	AÖA Okulöncesi	8
K10	Lefkoşa	K	28	Devlet	5	AÖA Sınıf Öğrt	6
K11	Lefkoşa	K	25	Özel	4	YDÜ Okulöncesi	1
K12	Lefkoşa	K	26	Özel	3	YDÜ Okulöncesi	4
K13	Lefkoşa	K	28	Özel	5	YDÜ Okulöncesi	4
K14	Lefkoşa	K	28	Özel	3	UKÜ Okulöncesi	2
K15	Lefkoşa	K	25	Özel	2	UKÜ Okulöncesi	2
K16	Lefkoşa	K	20	Özel	2	Okulöncesi	1
K17	Lefkoşa	K	24	Özel	3	LAÜ Okulöncesi	1
K18	Lefkoşa	K	26	Özel	2	LAÜ Okulöncesi	1
K19	Lefkoşa	K	31	Özel	4	GAÜ İngilizce Öğretmenliği	2
K20	Lefkoşa	K	24	Özel	4	UKÜ Okulöncesi	2
K21	Lefkoşa	K	24	Özel	5	UKÜ Okulöncesi	2

K22	Girne	K	39	Devlet	5	AÖA Sınıf Öğrt	18
K23	Girne	K	31	Devlet	4	AÖA Okulöncesi	10
K24	Girne	K	34	Devlet	4	Dokuz Eylül Üni. Okulöncesi	12
K25	Girne	K	40	Devlet	4	AÖA İngilizce AÖA Sınıf Öğrt. Denklik	18
K26	Girne	K	38	Devlet	4	Ege Üni Matematik AÖA Sınıf Öğrt. Denklik	9
K27	Girne	K	29	Devlet	5	AÖA Okulöncesi	8
K28	Girne	K	30	Devlet	5	AÖA Okulöncesi	9
K29	Girne	K	42	Devlet	4	AÖA Sınıf Öğrt	20
K30	Girne	K	52	Devlet	5	Buca Eğ. Fakültesi Okulöncesi AÖA Sınıf Öğrt. Denklik	30
K31	Girne	K	47	Devlet	5	AÖA Sınıf Öğrt	24
K32	Girne	K	34	Özel	5	GAÜ Okulöncesi	5
K33	Girne	K	29	Özel	4	YDÜ Okulöncesi	7
K34	Girne	K	26	Özel	3	YDÜ Okulöncesi	4
K35	Girne	K	30	Özel	4	GAÜ Türkçe Öğretmeni	1
K36	Girne	K	24	Özel	5	GAÜ Okulöncesi	1
K37	Girne	K	23	Özel	3	Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi	5
K38	Girne	K	36	Özel	3	Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi	19
K39	Girne	K	25	Özel	4	YDÜ Okulöncesi	3
K40	Girne	K	25	Özel	5	GAÜ Okulöncesi	2
K41	Girne	K	26	Özel	4	Sakarya Üni Alman Dili Edebiyatı	3

K42	Girne	K	25	Özel	2	UKÜ Resim-iş Öğretmenliği	3
K43	Girne	K	24	Özel	3	DAÜ Okulöncesi	1
K44	Mağusa	K	30	Devlet	4	DAÜ Fen Bilgisi Öğrt AÖA Sınıf Öğrt.	1
K45	Mağusa	K	27	Devlet	5	AÖA Okulöncesi	5
K46	Mağusa	K	36	Devlet	5	AÖA Sınıf Öğrt	15
K47	Mağusa	K	42	Devlet	4	AÖA Sınıf Öğrt	18
K48	Mağusa	K	35	Devlet	5	Gazi Üni. Okulöncesi	14
K49	Mağusa	K	29	Devlet	4	DAÜ Türkçe Öğrt. AÖA Sınıf Öğrt. Denklik	2
K50	Mağusa	K	29	Devlet	4	AÖA Sınıf Öğrt	8
K51	Mağusa	K	51	Devlet	5	AÖA Sınıf Öğrt	28
K52	Mağusa	K	51	Devlet	5	AÖA Sınıf Öğrt	29
K53	Mağusa	K	35	Devlet	5	DAÜ Bilişim Tek. Öğrt. AÖA Sınıf Öğrt.	11
K54	Mağusa	K	26	Özel	4	DAÜ Okulöncesi	3
K55	Mağusa	K	26	Özel	2	DAÜ Okulöncesi	3
K56	Mağusa	K	37	Özel	3	Açık Öğretim	8
K57	Mağusa	K	30	Özel	5	YDÜ Okulöncesi	3
K58	Mağusa	K	22	Özel	2	Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi	1
K59	Mağusa	K	29	Özel	3	YDÜ PDR	9
K60	Mağusa	K	24	Özel	5	DAÜ Okulöncesi	2
K61	Mağusa	K	26	Özel	4	DAÜ Okulöncesi	3
K62	Mağusa	K	26	Özel	3	DAÜ Okulöncesi	2
K63	Mağusa	K	30	Özel	3	Meslek Lisesi Çocuk Gelişimi	5

3.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme soruları ve Kişisel Bilgi Formu kullanılarak elde edilmiştir. Görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazındaki benzer çalışmaların örneklerinden yararlanılmıştır (Tepetaş, Akgün ve Akbaba Altun 2010; ubuku ve Dönmez 2012; Akduman 2012; Oral ve Aküzüm 2015; Akman, Yıldız ve Akyol 2018).

Görüşme Formu geliştirilirken alan yazından faydalanılarak soruların açık, net, anlaşılır ve içerik bakımından konuya uygun olup olmadığını belirlemek amacı ile alanda konu ile ilgili 4 uzmana gönderilerek değerlendirme yapmaları istenmiştir. Bu amaçla psikoloji alanından bir akademisyen okul öncesi alanından iki akademisyen ve alanda görev yapan bir öğretmenden görüş alınmıştır. Birinci uzmandan gelen öneriler ışığında soruların daha iyi anlaşılabilmesi için ifade düzeltmeleri yapılmıştır. İkinci uzmanın nerisi doğrultusunda soruların sayısında azaltma yapılmıştır. nc uzmanın nerileri ışığında bazı sorulardaki anlatım bozuklukları giderilmiştir. Dördüncü uzmanın nerileri doğrultusunda sorulardaki anlatım bozuklukları ve soru sıralamasındaki yerlerde değeriklikler yapılmıştır.

Uzmanlardan alınan uzman görüşleri doğrultusunda kullanılacak soru formunda gerekli düzenlemeler yapılarak forma son hali verilmiş ve dokuz maddelik görüşme sorularının kapsam geçerliliği sağlanmıştır.

Uzman görüşünü izleyerek yapılan düzenlemelerden sonra, son haline getirilmiş olan Görüşme Formu'nda 9 adet soru ve Kişisel Bilgi Formu bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formu; ğretmenin cinsiyeti, yaşı, görev yaptđđı kurumun türü ve o kurumdaki görevi, hizmet yılı, mezun olduğu bölüm, yaşı, hizmet yılı ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Kişisel Bilgi Formu (EK1)'de sunulmuştur.

Görüşme soruları ise okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığına ilişkin görüşlerinin neler olduğunu anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Birinci soru: *“Akran zorbalığını tanımlar mısınız?”*. İkinci soru: *“Sınıfınızda öğrenciler arasında akran zorbalığı olarak kabul edilebilecek ne tür davranışlar gözlenmektedir?”*. Üçüncü soru: *“Sizce akran zorbalığının ortaya çıkma sebebi nelerdir?”*. Dördüncü soru: *“Zorbalık davranışlarının çocukların gelişimi açısından ne tür riskler yarattığını düşünüyorsunuz? Zorbalık davranışı gerçekleştiren açısından, maruz kalan açısından ve tanıklık eden açısından açıklar mısınız?”*. Beşinci soru: *“Sınıfınızda hangi tür zorbalık davranışları ile baş etmekte daha fazla güçlük yaşıyorsunuz? Sizce bu güçlüğü temel nedeni nedir?”*. Altıncı soru: *“Öğrencilerin zorbalık davranışları ile baş etme konusunda herhangi bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız lütfen bu eğitim ile ilgili bilgi verir misiniz? (ne zaman alındı, süresi, niteliği, kim tarafından düzenlendiği)”*. Yedinci soru: *“Ebeveynler zorbalık davranışını önlemek konusunda öğretmene ne ölçüde destek olmaktadır?”*. Sekizinci soru: *“Çocuklarda görülen zorbalık davranışları ile ilgili olarak uyguladığınız ve etkili olduğunu düşündüğünüz stratejiler nelerdir?”*. Dokuzuncu soru: *“Eğitim ortamlarında zorbalık davranışını önleme konusunda size yetki verilmiş olsaydı yapmayı düşüneceğiniz en önemli üç eğitsel düzenleme ne olurdu? Gerekçeleri ile açıklayabilir misiniz?”* şeklindedir. Görüşme soruları (EK2)’de sunulmuştur.

Uzman görüşlerinden sonra son haline getirilen soruların öğretmenler tarafından anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacı ile bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi öğretmeni olarak görev yapan 4 öğretmene uygulama yapılarak görüşme sorularının açık ve anlaşılır olduğu belirlenmiştir. Görüşme sorularının geçerliliği denendikten sonra belirlenen okul öncesi kurumlarında

öğretmenler ile uygulamaya geçilmiştir. Soruların yer aldığı görüşme formu, Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu (BAYEK) (EK 3) ile KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı (EK 4) izinleri alınarak uygulanmıştır.

3.4 Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırmanın uygulama kısmı, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı araştırma izni ve Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'ndan onay alınmasından sonra 2018 – 2019 eğitim öğretim yılında, uygulama yapılacak okullara gidilerek okul müdürü ve öğretmenlerle iletişime geçilmiş, araştırmanın amacından kısaca bahsedilerek randevular alınmıştır.

Katılımcılar görüşmeye başlamadan önce bilgilendirilip, Katılımcı Bilgi Formu (EK 5) okutulup kabul ettiğine dair öğretmenin isim, soyismi ve imzası alınmıştır. Görüşme formlarında ve sürecinde ise öğretmen kimlik bilgilerine yer verilmemiştir. Veri kaydederken katılımcı bilgilerinin gizliliğini sağlamak amacı ile araştırmacı tarafından önceden belirlenen kodlar kullanılmıştır.

Katılımcıların çalışmaya katılmasında gönüllülük ilkesi esas alınmıştır. Görüşülen öğretmenlere çalışmanın konusu ve amacı hakkında bilgi verilerek gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Verilerin toplanması, katılımcıların bulunduğu okulların tenffüs zamanlarında veya branş öğretmenlerinin olduğu ders saatlerinde, sınıfta veya okul bahçesinde yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleşmiştir. Görüşme esnasında alınacak olan ses kayıtlarının gizli tutulacağı konusunda katılımcılara bilgi verilmiştir ve hazır olduklarını belirttikleri zaman görüşme soruları sorulmaya başlanmıştır.

Araştırmada toplamda 63 öğretmenden veri toplanmıştır. Görüşmeler öğretmenlerle araştırmacı tarafından birebir olmak üzere, ortalama 15'er dakikalık

görüşme süreleri içinde gerçekleştirilmiş ve kabul eden katılımcılardan ses kaydı alınmıştır. Katılımcılardan 3 tanesi ses kaydı tutulmasını istemediği için ayrıntılı not tutulmuştur. Görüşmelerin sonunda araştırmacı, katılımcılara teşekkür ederek vermiş oldukları bilgilerin gizli kalacağına dair bilgilendirme yaparak görüşmeyi sonlandırmıştır. Her katılımcının cevaplamış olduğu 9 maddelik yarı yapılandırılmış görüşme soruları araştırmacı ve bir öğretim üyesi tarafından incelenerek çözümlenmesi yapılmıştır.

3.5 Çalışmada Ele Alınan Etik İlkeler

Bu araştırma, etik ilkelere uygun şekilde hazırlanmıştır. Bu ilkeler; dürüstlük, tarafsızlık, dikkat, açıklık, fikri mülküyete saygı, sorumlu yayın, meslektaşlara saygı ve ayrımcılık yapmama başlıkları halinde sıralanmaktadır (Resnik, 2015; akt. Akkaya ve Yıldırım, 2017);

- Çalışmaya ait bilimsel veriler doğru şekilde ve saptırılmadan sunulmuştur. (Dürüstlük)
- Çalışmada elde edilen veriler değiştirilmeden, sadece bilime olan yararı gözetilerek sunulmuştur. (Tarafsızlık)
- Araştırmanın hatasız ilerlemesi için özenli bir çalışma sürdürülmüştür. (Dikkat)
- Araştırmada elde edilen tüm veriler açık ve net bir şekilde sunulmuştur. (Açıklık)
- Araştırmada kullanılan tüm kaynaklara, kurallara uygun şekilde atıf yapılmıştır. (Fikri mülkiyete saygı)
- Bu araştırmada, yayın tekrarı yapmaktan kaçınılmıştır. (Sorumlu yayın)

- Bu çalışmada, aynı alanda çalışan araştırmacılar arasında ayırım yapılmaksızın tüm kaynaklardan yararlanılmıştır. (Meslektaşlara saygı ve ayrımcılık yapmamak)

Bu araştırma, yukarda maddeler halinde verildiği şekilde, etik ilkeler dikkate alınarak tamamlanmıştır.

3.6 Verilerin Analizi

Nitel araştırma deseninde, elde edilen veriler betimsel ve içerik analizine tabi tutularak yorumlanır. Derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin incelenmesinde betimsel analiz kullanılırken, elde edilen verileri daha yakından inceleyerek, verileri açıklamak için tema ve kavramlar oluşturularak incelenmesinde içerik analizi kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada öncelikle katılımcıların demografik bilgileri değerlendirilmiştir. Bunu izleyerek, görüşmelerde elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Çözümlenen bu verilerde birbirine benzeyen veya ilişkili olduğu saptanan veriler belirli bir tema çerçevesinde toplanıp yorumlanmıştır. Kodlama ve temalar belirli bir kriter doğrultusunda düzenlendikten sonra bulgular yorumlanmıştır.

Nitel çalışmalarda güvenilirliği arttırmak için, elde edilen verilerin analizinde başka bir araştırmacıdan yardım alınarak ulaşılan sonuçlar teyit edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Durum çalışmasında i geçerliğin sağlanabilmesindeki en önemli unsurlardan biri; bulunan sonuçlara nasıl ulaşıldığının açık biçimde ortaya konması, yapılan çıkarımların ve ilgili kanıtların diğer kişilere de ulaşabileceği şekilde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Görüşmeler araştırmacı tarafından bir bir yazıya dökülmüştür ve bu kayıtlarla içerik analizi yapılmıştır. Bu çalışmada

geçerliliğın sağlanabilmesi amacı ile araştırmacı, elde ettiği tüm görüşme kayıtlarını alan uzmanı bir öğretim üyesi ile paylaşmış ve birlikte değerlendirmiştir.

Bu çalışmada da belirlenmiş olan üç soru iki uzman tarafından kodlanıp çözümlenmiş ve sonuçlar karşılaştırılmıştır. Katılımcılar arasında, ilgili soruya verilen yanıt seçeneği kontrol edilir, “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” şeklinde işaretlemeler yapılır. Araştırmacılar ilgili soruya aynı yanıtı seçtilerse görüş birliği, farklı seçenekleri seçtilerse görüş ayrılığı olarak kabul edilir. Bu çalışmada kodlayıcılar arası güvenilirlik sağlanması amacı ile uyuşum yüzdesi formülü kullanılmıştır. Uyuşum yüzdesi “Güvenirlik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994).

Yıldırım ve şimşek (2003), güvenilirlik hesaplamasındaki uyuşum yüzdesi %70 olduğunda güvenilirlik yüzdesine ulaşılmış olarak kabul ederken, Miles ve Huberman (1994), görüş birliğinin en az %80 olması gerektiğini belirtmektedirler. Araştırmada, bu formül kullanılarak bu çalışma için gerçekleştirilen kodlamalardaki uyuşum yüzdesinin belirlenmesi için çalışmadan rastgele seçilen 3 soru araştırmacının yanısıra farklı bir kişi tarafından kodlanarak uyuşum yüzdesi hesaplanmıştır. Sonuç olarak; üçüncü soru için 0.95, sekizinci soru için 0.98 , dokuzuncu soru için 0.87 olarak hesaplanmıştır.

Bölüm 4

BULGULAR

Bu bölümde, katılımcıların görüşme sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Araştırmanın temel amacına yönelik elde edilen bulgular yorumlanarak kategoriler belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri ile ilgili bulgular ve analiz sonuçları aşağıda sırası ile sunulmuştur.

4.1 Öğretmenlerin Akran Zorbalığını Tanımlamalarına İlişkin Bulgular

Katılımcı öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öncelikle akran zorbalığının tanımı hakkında bilgileri istenmiştir. Bu kategorinin altında akran zorbalığının tanımı ile ilgili olarak öğretmenlerden alınan görüşlerden hareketle 7 farklı alt boyut belirlenmiştir.

Tablo 2: Öğretmenlerin Akran Zorbalığı Tanımlamalarında Öne Çıkan İfadeleri

Alt boyutlar	N
Fiziksel zarar verme	23
Duygusal zarar verme	11
Sözel zarar verme	13
Şiddet	11
Baskı kurma ve zorlama	14
Anlaşmazlık	10
Olumsuz davranışlar	13

Tablo 2’de katılımcı öğretmenlerin zorbalık kavramını tanımlarken kullandıkları ifadelerin belirtilme sıklığı verilmiştir. Öğretmenlerin zorbalığı tanımlarken fiziksel, duygusal ve sözel zarar vermeyi bazen ayrı ayrı, sıklıkla da bir arada kullandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin tanımlamalarında fiziksel zarar vermeye ilişkin ifadelere 23 kez, sözel zarar verme unsuruna 13 kez, duygusal zarar verme unsuruna 11 kez yer verilmiştir. Öğretmenlerin ifadelerinde ayrıca; şiddet unsuruna 11 kez, baskı kurma ve zorlama unsuruna 14 kez, anlaşmazlık unsuruna 10 kez, olumsuz davranışlar unsuruna 13 kez yer verilmiştir.

Akran zorbalığını tanımlarken fiziksel, duygusal ve sözel zarar vermekten bahseden katılımcıların ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

K1 “ *Bana göre akran zorbalığı aynı yaş grubunda olan çocukların birbirine fiziksel, sözel ve duygusal birçok yönden bilerek yada bilmeyerek zarar vermesidir*”,

K6 “ *Akran zorbalığı yaşlılarına karşı gösterilen sözlü yada fiziksel olarak yapılan davranışlardır*”,

K31 “*Aynı gruptaki çocukların birbirine uyguladığı gerek fiziksel gerek sözlü onları rahatsız edecek tüm kötü davranışlardır*”,

K39 “*Hem fiziksel, hem psikolojik hem de sosyal olarak çocukların birbirine rahatsız edici şekilde davranması*”,

K55 “*Akran zorbalığı, aynı sınıf ortamında arkadaşların birbirine olan sözel ya da fiziksel davranıştır*” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Bazı katılımcıların ise tanımlamalarında şiddetin farklı türlerine yada sadece şiddetin uygulanmasına yer verdikleri görülmüştür. Aşağıda katılımcıların bazı ifadelerine yer edilmiştir.

K5 “Akran zorbalığı bence çocukların kendi yaşlıları arasında birbirlerine uyguladıkları fiziksel veya duygusal şiddet eğilimidir”,

K20 “Akran zorbalığı deyince aklıma ilk şiddet gelir. Çocukların akranlarından gördüğü şiddet ama sadece vurma değil sözlü şiddette”,

K28 “Arkadaşına şiddet uygulamadır”,

K63 “Arkadaşlarına olan şiddet” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Akran zorbalığını tanımlarken baskı kurmak ve zorlamaktan bahseden katılımcıların örnek ifadelerine bakıldığında;

K4 “Bence akran zorbalığı çocuğun bilinçli veya bilinçsiz arkadaşları üzerinde baskı kurmasıdır”,

K9 “Akran gruplarının birbirine karşı belli konularda üstünlük kurmaya çalışması, zorlaması diyebilirim”,

K14 “Arkadaşını istemediği şeye zorlama”,

K36 “Karşı tarafın istemediği bir şeyi devamlı zorla ona yapma durumudur”,

K53 “Zor kullanmaktır. Karşı taraf üzerinde baskı kurarak bir şeyi yaptırmaya çalışmak denebilir” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Yukarıdaki örneklerden farklı olarak bazı katılımcıların zorbalık davranışını arkadaşlar arasındaki bir anlaşmazlık olarak yorumladıklarına ve ifade ettiklerine de rastlanmıştır. Bununla ilgili katılımcı ifadelerinden bazı örnekler şunlardır.

K10 “Yaşlıların belli nedenler yüzünden anlaşmazlık yaşamaları”,

K17 “Kendi yaş grupları ile birlikte belirli nedenler ile anlaşmamalarıdır”,

K19 “Akran zorbalığı derken, öğrencilerin yaşlıları arasından olan anlaşmazlık denebilir”,

K57 “Çocukların birbirleri arasındaki anlaşmazlıktır” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Yine bir grup katılımcı öğretmen, zorbalık davranışını tanımlarken arkadaşlar arasında gerçekleşen olumsuz davranışlara vurgu yapmıştır. Bu ifadelerden örnekler aşağıda verilmiştir.

K29 “Sınıftaki çocukların birbirlerine uyguladığı aksi ve kötü davranışlardır”,

K31 “Aynı gruptaki çocukların birbirine uyguladığı gerek fiziksel gerek sözlü onları rahatsız edecek tüm kötü olumsuz davranışlardır”,

K44 “Bence sadece arkadaşlar arası olumsuz davranışlardır”,

K62 “Arkadaşlarına karşı kötü davranışlar yapılması” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

4.2 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarının Çocukların Gelişimi Açısından Yarattığı Riskler Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bu kategori altında incelenen bulgular katılımcı öğretmenlerin, zorbalık davranışlarının çocukların gelişimi açısından yarattığı riskler konusundaki görüşleri incelenmiştir. Tablo 3’de davranışı gerçekleştiren, maruz kalan ve tanıklık eden çocuklar olarak üç temel alt boyut belirlenmiştir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarının Çocukların Gelişimi Açısından Yarattığı Riskler Konusundaki Görüşleri

Alt Boyutlar		N
Davranışı Gerçekleştiren	Kalıcı Olma ve Süreklilik Gösterme	36
	Sosyal Gelişimi Olumsuz Etkileme	27
Maruz Kalan	Model Alma ve Taklit Etme	15

	İçe Kapanma	48
Tanıklık Eden	Model Alma ve Taklit Etme	40
	Korkma	23

Tablo 3’de okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığının çocukların gelişimi açısından risklerini tanımlarken “davranışı gerçekleştiren”, “maruz kalan” ve “tanıklık eden” çocukları göz önünde bulundurarak görüş belirtmişlerdir.

Zorbalık davranışlarını gerçekleştiren çocukların risklerinden bahseden katılımcıların 36’sı “kalıcı olma ve süreklilik gösterme” üzerinde dururken, 27’si de “sosyal gelişimi olumsuz etkileme” üzerinde durmuştur. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K9 “*Davranışı gerçekleştiren çocukları arkadaşları sevmeyiz.*”,

K14 “*Davranışı gerçekleştiren çocuk açısından gelişimini etkiler çünkü bu davranışları benimser.*”,

K20 “*Davranışı gerçekleştiren çocukta bu kalıcı olabilir.*”,

K35 “*Davranışı yapan çocuklarda kalıcı olabilir.*”,

K54 “*Davranışı gerçekleştiren çocuk her zaman her şeyi zorla yaptırmaya çalışacaktır ve arkadaşları tarafından sevilmecektir.*”

Zorbalık davranışlarına maruz kalan çocukların risklerinden bahseden katılımcıların 15’i “model alma ve taklit etme” üzerinde dururken, 48’i de “içe kapanma” üzerinde durmuştur.

K9 “*Maruz kalan çocuklar asosyal olabilir, dışlanabilir, kendini yetersiz hissetme olabilir. Benlik kavramı gelişmeyebilir ve içine kapanık olurlar.*”,

K14 “*Maruz kalan ise şiddete maruz kaldığı için bastırılır ve öyle büyür.*”,

K20 “Maruz kalan çocuklar içine kapanıklık olur.”,

K35 “Maruz kalanlarda yani özgüven eksikliği olabilir”,

K54 “Maruz kalan çocuk da eğer baskın bir karakter değilse ki genellikle pasif kişilere olur bu, o zamanda çekingen içine kapanık olabilir.”

Zorbalık davranışlarına tanıklık eden çocukların risklerinden bahseden katılımcıların 40’ı “model alma ve taklit etme” üzerinde dururken, 23’ü “korkma” üzerinde durmuştur. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K9 “Tanıklık edenler de korkabilir sonuçta bu davranışlar kötüdür”,

K14 “Tanıklık edenler de ise davranışı gerçekleştiren çocuklara yakınlık kurarlar çünkü maruz kalan konumunda olmak istemezler”,

K20 “Tanıklık edenler de bu tarz davranışları öğrenebilir”,

K35 “Tanıklık edenler pasifleşir korkarlar”,

K54 “Tanıklık eden çocuklar ise ya rol alacaktır”

4.3 Öğretmenlerin Sınıfında Öğrenciler Arasında Akran Zorbalığı Olarak Kabul Edilebilecek Davranışların Türlerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlere sınıflarında karşılaştıkları zorbalık davranışlarının neler olduğu sorulmuştur ve yanıtları bu bölümde tablolaştırılarak sunulmuştur. Tablo 4’de öğretmenlerin farklı zorbalık davranışlarını belirtme sıklıkları, Tablo 5’te ise zorbalık davranışlarına ilişkin detaylı tanımlamaları sunulmuştur.

Tablo 4:Öğretmenlerin Sınıflarında Gözlemledikleri Zorbalık Türleri

Alt Boyutlar	N
Fiziksel Zorbalık Davranışları	73
Duygusal Zorbalık Davranışları	69
Sözel Zorbalık Davranışları	19
Zorbalık Yok	4

Tablo 4’de öğretmenlerin zorbalık türlerini tanımlarken kullandıkları ifadelerin belirtilme sıklığı verilmiştir. Buna göre, 73’ü “fiziksel zorbalığa ilişkin davranışlar”, 69’u “duygusal zorbalığa ilişkin davranışlar”, 19’u “sözel zorbalığa ilişkin davranışlar” bahsederken, 4 kişi zorbalık yoktur demiştir.

Öğretmenlerin sınıflarında gözledikleri zorbalık türlerine ilişkin belirttikleri davranışlar Tablo 5’de yer almıştır.

Tablo 5: Öğretmenlerin Sınıflarında Gözlemledikleri Farklı Zorbalık Türlerine İlişkin Davranışlar

Alt Boyutlar		N
Fiziksel Zorbalık Davranışları	İtme	26
	Vurma	24
	Isırma	9
	Saç Çekme	5
	Cimdikleme	4
	Oyuncak Atma	3
	Tükürme	2
Duygusal Zorbalık Davranışları	Paylaşmama	15

	Oyuna Almama	14
	Dışlama	8
	Baskı Kurma	8
	Küsme	5
	Kıskançlık	4
	Kıyaslama/Özendirme	2
Sözel Zorbalık Davranışları	Küfür Etmek	13
	Alay Etme	13
	Lakap Takma	6

Tablo 5’de okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında gözlemledikleri zorbalık türlerine yönelik farklı davranışlara ayrıntılı yer verilmiştir. Öğretmenlerin sınıflarında gözlemledikleri zorbalık türlerini tanımlarken öne çıkan fiziksel davranış göstergelerinin “itme, vurma, ısırma, saç çekme, cimdikleme, oyuncak atma, tükürme” olduğu, duygusal davranışlarla ilgili öne çıkan göstergelerin “paylaşmama, oyuna almama, dışlama, baskı kurma, küsme, kıskançlık, kıyaslama/özendirme” davranışları olduğu, sözel davranışlarla ilgili göstergelerin ise “küfür etmek, alay etme, lakap takma” davranışları olduğu görülmüştür. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K3 “Arkadaşlarının istediği davranışı yapmadığı zaman o çocuğu oyuna almama, istediği olmadığında şiddet göstermesi gibi davranışlar vardır. Fiziksel ve sözel zorbalıklar vardır”,

K11 “Arkadaşına şiddet uygulaması, ona aşağılayıcı lakaplar takması, oyuncak paylaşmama, itme denebilir”,

K17 “Oyuncak paylaşmamak, oyuncak çekiştirme, oyuna almama, ısırma, itme saç çekme vardır”,

K24 “İtme, lakap takma, vurma, izinsiz eşya para yemişlerini alma davranışları”,

K31 “Vurma, fiziksel görünüş ile dalga geçme”,

K42 “Oyuncak çekiştirme, oyuna almama, paylaşmak istememek, arkadaşını kısıtlamaya çalışma, en iyi o olma isteği”,

K60 “Mesela birbirini ısırma, ittirme, çekme, vurma. Bunun dışında babam sizi döver gibi psikolojik baskı”,

K63 “Saç çekme, tekme atma, ısırma, argo kelimeler kullanma”

4.4 Öğretmenlerin Akran Zorbalığının Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenlere İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin,akran zorbalığının ortaya çıkmasına neden olan etmenlerle ilişkili görüşleri değerlendirilmiş ve üç alt boyut belirlenmiştir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Akran Zorbalığının Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenlere İlişkin Görüşleri

Alt Boyutlar		N
Aile Kaynaklı	Yetiştirme Tarzı	34
	Sosyoekonomik Düzey	6
Medya Kaynaklı	Tv Programları	4
	Bilgisayar Oyunları	4
Çocuk Kaynaklı	Dikkat Çekme	8
	Kıskançlık	7

Tablo 6’da okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığının ortaya çıkma sebeplerini tanımlarken öne çıkan etmenlere ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde 42’kez “aileye yönelik”, 8’kez “medyaya yönelik” ve 15’kez “çocuğa yönelik” etmenlere vurgu yaptıkları görülmektedir. Fakat “aile kaynaklı” etmenlerin öğretmenlerce en fazla vurgulandığı ve bunun içinde de özellikle “yetiştirme tarzı”nın (n=34) öne çıktığı görülmektedir.

Akran zorbalığının ortaya çıkma sebeplerini tanımlarken aileye yönelik sebeplerden bahseden katılımcıların önemli bir kısmı “yetiştirme tarzı” üzerinde dururken, bir kısmı da “sosyoekonomik düzey” üzerinde durmuştur. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K22 “Her şeyden önce ailesi diye düşünüyorum ben. Ailede bunları görüyor olabilir yada ailesel problemlerden dolayı bunu sınıfa yansıtabilirler”,

K35 “Aile yetiştirme tarzı ve şımartma olabilir”,

K36 “Aile yetiştirmesi ve aşırı ilgi her istediğine ulaşabilme”,

K55 “Her şey ailede biter bence. Şımarık büyütme, paylaşmayı bilmeme, saygıyı bilmemek. Hep ilk olmayı isteme ve sırasını bilmemek”,

K5 “Ailelerin farklı sosyoekonomik düzeyleri olabilir”,

K57 “Ailenin ekonomik durumu çocukları etkiler çünkü sınıftaki çocuklar oyuncaklara kıyafetlere göre ayırım yaparlar.”,

K63 “Ailelerin maddi durumu etkiler maalesef ki her çocuğun giydiği yediği aynı değil”

Akran zorbalığının ortaya çıkma sebeplerini tanımlarken medyaya yönelik sebeplerden bahseden katılımcıların bir kısmı “TV programları” üzerinde dururken,

bir kısmı da “bilgisayar oyunları” üzerinde durmuştur. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K3 “Çocuklar televizyonda izledikleri yanlış davranışları gelip burada arkadaşlarına uygulayabiliyorlar”,

K7 “Öncelikle çizgi filmler ve televizyon. Yani saldırganlık ilgili çizgi filmler izliyorlar çoğunlukla”,

K29 “Bilgisayar oyunları, tekli ve bireysel oyunlar oynamaları etkiliyor bence. Mahalle kültürünün azalması en büyük etken diye düşünürüm”

Akran zorbalığının ortaya çıkma sebeplerini tanımlarken çocuğa yönelik sebeplerden bahseden katılımcıların bir kısmı çocuğun “dikkat çekme” isteğini sebep olarak gösterirken bazıları da “kıskançlık” durumu üzerinde durmuştur. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K9 “Belli bir sebebi yok anlık duyguları ile hareket ettikleri için olabilir. Dikkat çekmeye çalışıyorlar”,

K25 “Kesinlikle kıskançlık olduğunu düşünürüm ben”,

K37 “Mutsuz olduklarında veya istedikleri olmadığında dikkat çekmek için yaparlar”

K44 “Lider olma duygusu olur ve herkesin dikkatini çekmek ister. Herkesi kıskanırlar”

4.5 Öğretmenlerin Baş Etmekte Zorluk Yaşadıkları Zorbalık Davranış Türlerine Yönelik Bulgular

Bu kategori altında incelenen bulgular katılımcı öğretmenlerin baş etmekte zorluk yaşadıkları zorbalık türlerine ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Tablo 7’de dört alt boyut belirlenmiştir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Baş Etmekte Zorluk Yaşadıkları Zorbalık Davranış Türleri

Alt boyutlar	N
Fiziksel	33
Duygusal	19
Sözel	5
Hepsi	6

Tablo 7’de okul öncesi öğretmenlerinin baş etmekte zorluk yaşadıkları zorbalık türlerini tanımlarken yer verdikleri göstergelere bakıldığında, 33’ü “fiziksel”, 19’u “duygusal”, 5’i “sözel” ve 6’sı “hepsi” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K3 *“Duygusalda daha çok zorlanırım çünkü onu tamir etmesi daha zor. Fiziksel de olduğunda belli bir şekilde uyarılarla belli tekniklerle, oyunlarla falan dağıtabiliyoruz ama duygusalda o çocuğun iç dünyasında bunu içselleştirdiyse bunu tamir etmek daha zor”*,

K4 *“En çok duygusal zorbalıkta zorlanırdım. Çünkü çocuk o duyguyu yaşayıp içselleştirdikten sonra onu başa çevirmek zordur yani. Ne kadar da anlatsanız o çocuk onu anlayamaz”*,

K8 *“Fiziksel daha zordur. Çünkü birebir temas olur ve aileler de işin içine girer”*,

K13 *“Fiziksel zorbalıkta daha çok zorlanırdım çünkü karşı tarafa görünür bir şekilde temas vardır ve çocuğun canını acıtır”*,

K24 *“Sözel daha zordur bence. Fizikseli görebiliriz ama sözeli ben duyamıyorum her zaman”*,

K26 “Fiziksel ve duygusal zorbalık daha zordur bence ama sözel zorbalıkta disiplini bozuyor o nedenle bana hepsi zor geliyor”,

K46 “Sözel daha zordur bence. Çünkü yayılır çocuklar arasında ve toparlaması daha uzun sürer”

4.6 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Uyguladıkları Yöntemlere Yönelik Bulgular

Bu kategori altında incelenen bulgularda katılımcı öğretmenlerin, zorbalık davranışlarını önleme konusunda uyguladıkları yöntemlere ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Bu görüşler doğrultusunda üç farklı alt boyut belirlenmiştir.

Tablo 8: Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Uyguladıkları Yöntemler

Alt boyutlar	N
Konuşma Ve Empati Kurdurma	47
Ödül – Ceza	26
Eğitsel Etkinlikler	8

Tablo 8’de okul öncesi öğretmenlerinin zorbalık davranışlarını önleme konusunda uyguladıkları yöntemlerin belirtilme sıklığı verilmiştir. Buna göre, katılımcıların özellikle üzerinde en çok durduğu yöntem “konuşma ve empati kurma” (n=47), katılımcıların üzerinde durduğu diğer bir yöntem “ödül – ceza” (n=26), ödül ve ceza yönteminden bahseden katılımcılar ayrıca “mahrum bırakma”, “söndürme, görmezden gelme” “düşünme köşesi / mola” yöntemlerinden de bahsetmişlerdir. Katılımcıların bir kısmı da “Eğitsel Etkinlikler” den bahsetmişlerdir (n=8), eğitsel etkinliklerden bahseden katılımcıların ağırlıklı olarak “hikaye ve drama etkinlikleri”

ile “*değerler eğitimi etkinlikleri*” üzerinde durdukları görülmüştür. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

Zorbalık davranışını önleme konusunda “*konuşma ve empati kurma*” yöntemini kullanan katılımcıların görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K13 “*Yani ben genellikle konuşurum, empati yaptırıyorum*”,

K17 “*Empatiye yönlendirmeye çalışıyorum. Anlatmaya çalışıyorum*”

K22 “*Uyarma, sözlü olarak konuşma ve daha çok empati kurdurma. Çünkü ceza vermek kızmak bir sorunu çözmiyor bu tür davranış yapan çocuklarda*”,

K37 “*Konuşurum yanlışları onlarla anlatırım*”

Zorbalık davranışını önleme konusunda “*ödül – ceza*” yöntemini kullanan katılımcıların görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K15 “*Konu önemli bir şey değilse olayı söndürme de yapıyorum çünkü bazı öğrenciler öğretmenin ilgisini çekmek için de bu tarz davranışlar yapıyor. 3 dakika düşünme köşesi de uyguluyorum*”,

K19 “*Düşünme köşesine yönlendiririm*”,

K31 “*Burasının okul olduğu ve kuralların olduğunu hatırlatırım, eğer devam eden ve önemli bir şeyse teneffüsten mahrum bırakırım. Çünkü genellikle bunlar teneffüs saati oluyor*”,

K55 “*Eğer olay çok önemli değilse o an görmezden geliyorum ve daha sonra o konuyu hikayede drama olarak yaptırıyorum*”,

K63 “*Mola sandalyesi. Okulda etkisi vardır ama eve gidince devam ediyorsa evde de desteklenmeli.*

Zorbalık davranışını önleme konusunda “*eğitsel etkinlikler*” yöntemini kullanan katılımcıların görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K3 “Özellikle çocukları hedef almadan bir hikaye uyduruyoruz. Örneğin şiddetse onunla ilgili hikaye uydurup sonrasında ne olur zararları nedir çocuklara bu soruları yöneliyorum ve o davranışı algılamasını yanlış olduğunu sezdirmeden fark etmesini sağlıyorum”,

K10 “Canlandırma drama hikayeler yaptırırım. Böylelikle çocuğa fark ettirmeden empati yapmasına olanak sağlarım ”,

K55 “Eğer olay çok önemli değilse o an görmezden geliyorum ve daha sonra o konuyu hikayede drama olarak yaptırıyorum.”

4.7 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışları ile Baş Etme Konusunda Eğitim Alma Durumu ve Gereksinim Duydukları Eğitimin Niteliğine Yönelik Bulgular

Katılımcı öğretmenlerin, zorbalık davranışları ile baş etme konusunda eğitim alma durumuna ilişkin görüşler değerlendirilmiştir.

Tablo 9: Öğretmenlerin Zorbalık Davranışları ile Baş Etme Konusunda Eğitim Alma Durumu

Alt boyutlar	N
Eğitim Aldım	1
Eğitim Almadım	62

Tablo 9’da okul öncesi öğretmenlerinin zorbalık davranışları ile baş etme konusunda eğitim alma durumuna bakıldığında, 1’i “eğitim aldım”, 62’si “hayır almadım” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 10: Öğretmenlerin Zorbalıkla Başa Çıkma Konusunda Gereksinim Duydukları Eğitimin Niteliğine İlişkin Görüşleri

Alt Boyutlar		N
Uygulama Temelli Eğitim	Çözüm Odaklı Yaklaşımlar	29
	Örnek Etkinlikler	15
Bilgilendirme Temelli Eğitim	Seminer	7
	Konferans	10

Tablo 10’da okul öncesi öğretmenlerinin zorbalık davranışı konusunda gereksinim duydukları eğitim türlerini tanımlarken “uygulama temelli eğitim” ve “bilgilendirme temelli eğitim” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Zorbalık davranışı konusunda gereksinim duydukları eğitim türlerini tanımlarken uygulama temelli eğitimden bahseden katılımcıların 29’u “çözüm odaklı yaklaşımlar”, 15’i “örnek etkinlikler” üzerinde durmuşlardır.

Zorbalık davranışı konusunda gereksinim duydukları eğitim türlerini tanımlarken bilgilendirme temelli eğitim türünden bahseden katılımcıların 7’si “seminer”, 10’u “konferans” üzerinde durmuşlardır. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K14 “Gereklidir bence, bilgilendirici konferanslar olsa katılırdım.”,

K18 “Kesinlikle bu tarzda seminerler olmalıdır ama öğretmenin sınıf ortamını ve yoğun geçen gününü de düşünerek sorun çözme odaklı olmalı bu bilgiler diye düşünüyorum”,

K22 “Gereklidir bence ben 18 senelik öğretmenim ben hep yaşadıklarımla gördüm ve bazı şeyleri öğrendim. Buda daha zor olur. O nedenle bazı durumlar da ne yapabilirim çözüm kolaylıkları öğrenmek isterdim”,

K29 “Okulumuzda bir öğretmenin doktora zamanı okulda bir şeyler uygulamıştı ama tam hatırlamıyorum çünkü sunum gibiydi ve sadece bilgiler vardı. O şekilde olunca unutuluyor. Çözüm odaklı ve örnek durumlara yönelik çözümler verilse, çok daha kalıcı olur diye düşünüyorum”,

K38 “Bence olmalıdır, faydası olacağına inanırım. Çünkü öğretmenler sınıf içinde zorlanırlar müdahale konusunda. Müdahale strateji gibi konular hakkında olmalı”,

K57 “Olsa giderdim. Özellikle sınıfta yapabileceğimiz örnek etkinlikler falan olmalı”

4.8 Ebeveynlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Öğretmenle İşbirliği Yapma Durumuna İlişkin Bulgular

Tablo 11: Ebeveynlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Öğretmenle İşbirliği Yapma Durumu

Alt boyutlar	N
İşbirliği yapıyor	32
İşbirliği yapmıyor	31

Tablo 11’de ebeveynlerin zorbalık davranışlarını önleme konusunda öğretmenlerle işbirliği yapma durumuna bakıldığında, 32’si “işbirliği yapıyor”, 31’i “işbirliği yapmıyor” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Katılımcıların bir kısmının işbirliği yapan ebeveynlerin genellikle, köy bölgelerinde ikamet eden aileler oldukları üzerinde durmaları dikkat çekmiştir. Bu ailelerin aşırı derecede çocuk odaklı ve korumacı aileler olmadıklarını, öğretmeni

anlamaya çalışan ve işbirliğine açık aileler olduklarını belirtmişlerdir. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K4 “Genellikle evet aile yapılan olay karşısında bizimle işbirliğine girer. Biraz yapı olarak merkezdeki gibi değil aileler benim çocuğum yapmaz gibi ısrarları yoktur”,

K14 “Yardımcıdırlar, işbirliği içinde olurlar”,

K42 “Aileler işbirlikçidir. Ailelerle temas içindeyim sürekli. Her konuda her gün bilgileri oluyor. Bizim defterlerimiz vardır çocuğun olumlu veya olumsuz davranışları yazılır gün içindeki ve her gün aile bunu okur bize geri getirir. Aşılmayacak veya çok önemli bir sorun olunca yüz yüze konuşuruz”,

K54 “Aileler genellikle işbirliği içindedir. İşbirliği içinde olurlarsa bu davranışlar daha erken giderilir”,

Katılımcıların bir kısmı ise ailelerin iş birliğine açık olmadıklarını görüşünü belirtmişlerdir. Genellikle velilerin kendi çocuklarının evde bu tür davranışlar sergilemediklerini sıklıkla belirttikleri gözlemlenmiştir. Bu görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K3 “Çok katılım gösterilmiyor açıkçası ama birebir bazen çok ciddi boyutta bir sorun yaşıyorsak müdürler birlikte arayıp gerekli konuşmayı yapıp bazen gerekli uzmanlara yönlendirmeyi yapıyoruz”,

K8 “İşbirlikçi değillerdir. Öncelikle sözlü uyarırız, anlaşılmazsa müdür tarafından yazı da gönderilir.”,

K25 “Ailelere genellikle kendi çocuklarının bu tür davranışlar sergilediğini kabul etmezler”,

K26 “ Bazen işbirlikçi ama çoğunlukla reddeden, bazı zaman çocuğuna odaklı hareket eden. Biraz değişkendir aileler. Çocuğunun anlattığına göre sormadan diğer çocuğu dövmeye gelebilecek aile profilleri bile vardır”,

K36 “ Aileler genellikle çocuklarının davranışlarını kabul etmekte çok zorlanırlar. Buda bizi zorluyor”,

K39 “ Yardımcı olan aileler de var ama duyarsız olanlar daha çok var. Genellikle konuşulanlar okulda kalıyor eve taşınmıyor ve uygulanmıyor”,

4.9 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışını Önlemek İçin Eğitsel Ortamlarda Gerçekleştirmek İstedikleri Düzenlemelere İlişkin Bulgular

Bu kategori altında incelenen bulgularda katılımcı öğretmenlerin, zorbalık davranışlarını önlemek için eğitsel ortamlarda gerçekleştirmek istedikleri düzenlemelere ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Bu görüşler doğrultusunda altı farklı alt boyut belirlenmiştir.

Tablo 12: Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Yapmak İstedikleri Eğitsel Düzenlemeler

Alt boyutlar	N
Aileye Yönelik	21
Öğretmene Yönelik	5
Öğretmen - Aileye Yönelik	19
Öğretmen – Aileye - Çocuğa Yönelik	12
Uzman Desteği Alma	5
İstemiyorum	2

Tablo 12’de okul öncesi öğretmenlerinin zorbalık davranışlarını önleme konusunda yapmak istedikleri eğitsel düzenlemelere bakıldığında, 21’i “aileye yönelik”, 5’i “öğretmene yönelik”, 19’u “öğretmen - aileye yönelik”, 12’si “öğretmen – aileye - çocuğa yönelik, 5’i “uzman desteği olma”, ve 2’si “istemiyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ailelere yönelik düzenlemeler yapmak isteyen katılımcıların görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K1 “İlk önce bütün dizilere bir denetim koyardım. Ailelere kongreler düzenledim ve ailelerin iş yerlerinden izin almalarına olanak sağladım”,

K31 “Öğretmenler zaten buna açıktır ve daha bilgilidir. O nedenle öncelikle bu tür konferanslar velilere verilmelidir”,

K45 “Evet özellikle konferansları aileye yönelik yapardım çünkü eğitimin temeli ailedir. Ailenin daha çok bilinçlenmesi bize de yardımcı olacaktır”

K48 “Ailelerin çocuk üzerindeki tutumlarını ve davranışları hakkında bilgilendirmek için konferans gibi bir şeyler yapardım”,

Öğretmenlere yönelik düzenlemeler yapmak isteyen katılımcıların görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K11 “Evet yapardım öğretmenlerinde daha bilinçli olması gerekir. Seminer eğitim falan yapılmalı”,

K19 “Okullarda bilgilendirme semineri yapılmalıdır. Akran zorbalığı davranışlarına nasıl müdahale edilmeli bunlar hakkında bilgi verilmeli öğretmenlere”,

K62 “Öğretmenlere seminer yapılmalıdır özellikle stratejiler konusunda”,

Uzman desteğine yönelik düzenlemeler yapmak isteyen katılımcıların görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K3 *“Bence öğretmenlerin uzman desteğine başvurabilmeleri için kurumlarda olanaklar arttırılmalıdır. Örneğin, rehber öğretmeni her okulda bulundurulmalı, öğretmenlerinde sıkıştığı durumlarda anında öğretmene yardımcı çözümler üretebilmeli ve her eğitim kademesinde de olmalı bence”*,

K13 *“Okulda bir psikolog olmasını tercih ederdim ve velilerin her iki ayda bir bu danışmanla görüşüp sorunları hakkında konuşmasını isterdim”*,

K23 *“Her okula bir pedagog, psikolog veya bir PDR cinin olması gerektiğine inanırım”*,

K57 *“İşinde uzman biri pdrcinin okullarda olması gereklidi.”*

Öğretmen, aileye ve çocuğa yönelik düzenlemeler yapmak isteyen katılımcıların görüşlerle ilgili örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

K6 *“Yapılması lazım, öncelikle aileler ve öğretmenlerin bilinçlenebileceği bir seminer daha sonrasında okullarda dersler etkinlikler yaparak çocuğun farkında olmasını sağlamak. Çünkü farkında olmayabiliyorlar davranışın nelere yol açacağını”*,

K16 *“Veliler ve öğretmenler için uygulamaya dayalı bilgiler verilecek konferanslar olabilirdi. Böylelikle veli de evde çocuğa nasıl yaklaşması gerektiğini öğrenebilirdi”*,

K33 *“Veli, çocuklar ve öğretmenlere ortak bir eğitim verilmesini isterdim”*,

K51 *“Veli, öğretmen ve çocuklar hepsine eğitim gerekiyor bence. O nedenle veli, öğretmen ve çocukların eksikliklerine göre planlanma yapıp eğitim verilmelidir”*.

Bölüm 5

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde, okul öncesi öğretmenlerinin akran zorbalığına ilişkin görüşleriyle ilgili alt problemlere göre elde edilen bulgular alanyazınla ilişkilendirilerek tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1 Öğretmenlerin Akran Zorbalığını Tanımlamalarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Okul öncesi kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerin, yaşanan zorbalık davranışlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmada, araştırmanın gerçekleştirildiği okullarda zorbalığın oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin zorbalığı tanımlarken fiziksel, duygusal ve sözel zarar vermeyi sıklıkla bir arada kullanırken, bazen ayrı ayrı da kullandıkları görülmüştür. Bu tanımlara ek olarak öğretmenlerin akran zorbalığını tanımlarken; *şiddet, baskı kurma ve zorlama, anlaşmazlık, yanlış/kötü/olumsuz davranışlar* gibi farklı tanımlar kullandıklarına da rastlanmıştır. Şahin, Demirağ ve Aykaç (2009) araştırmasında; okul öncesi öğretmenlerinin zorbalığı tanımlarken özellikle fiziksel zorbalık davranışına vurgu yaptıkları ve öğretmenlerin sıklıkla zorbalık kavramını kaba kuvvet, hakkını şiddet ile aramak olarak betimledikleri belirtilmiştir. Mevcut çalışmada ise öğretmenlerin zorbalık davranışlarını tanımlarken bazı davranışlara daha fazla vurgu yaptıkları görülmüştür. Katılımcılar, sınıfta çocukların en sık fiziksel zorbalık davranışlarından vurma ve itmeye yönelik davranışlar sergilediklerini, bununla birlikte

sözel zorbalık davranışlarından küfürlü kelimeler kullanma davranışlarını da gösterdiklerini ve duygusal zorbalık davranışlarından oyuna almama, oyuncak paylaşmama, alay etme davranışlarının sınıf içerisinde dah sık gözlediklerini ifade etmişlerdir. Danacı ve Çetin (2016) çalışmasında benzer sonuçlar elde edilmiştir. Okul öncesi çocukların çoğunlukla fiziksel zorbalık davranışlarına ve buna ek olarak dışlama ve alay etme gibi duygusal zorbalık davranışlarına maruz kaldıkları bulunmuştur.

Tepetaş, Akgün ve Akbaba Altun (2010) çalışmalarında, öğretmenlerin zorbalık davranışlarını daha çok fiziksel şiddet ve söz dinlemezlik, nadiren ise sözel ve psikolojik zorbalık olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Araştırmacıların yaptıkları gözlemler doğrultusundan, öğretmenlerin zorbalık olarak değerlendirmedikleri davranışların çoğu zaman zorbalık niteliğinde davranışlar oldukları saptanmıştır.

5.2 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarının Çocukların Gelişimi Açısından Yarattığı Riskler Konusundaki Görüşlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Okul öncesi öğretmenleri, zorbalık davranışlarının çocukların gelişimi açısından risklerini “davranışı gerçekleştiren”, “maruz kalan” ve “tanıklık eden” çocukları göz önünde bulundurarak ayrı yarı tanımlamışlardır. Zorbalık davranışlarını gerçekleştiren çocuklarda sıklıkla davranışların kalıcı olması riski ile sosyal gelişimlerinde olumsuzluk yaşamalarına etkisinin olduğu üzerinde durmuşlardır. Öğretmenlerce bu tür davranışlara maruz kalan çocuklar açısından yarattığı risklere değerlendirildiğinde ise çocukların bir kısmının model alıp taklit etmeye başladığı, bir kısmının ise içine kapanık bireyler haline geldikleri şeklinde yorumlar yapıldığı görülmüştür. Zorbalık davranışlarına tanıklık eden çocukların bir kısmının model alıp

taklit ettikleri bir kısmının ise korktukları yönünde öğretmen değerlendirmelerine ulaşılmıştır.

Mermer (2012) çalışmasında, zorbalık davranışları gerçekleştiren çocukların, başkaları ile olumlu davranışlar geliştirmekte güçlük çektikleri ve bireyler arası olumlu etkileşimlerin verdiği mutluluk, manevi tatmin gibi hislerden mahrum kaldıkları, zorbalığa tanıklık eden çocukların ise korku, umutsuzluk, mutsuzluk gibi duygular yaşadıklarını, buldukları ortamlarda tedirgin oldukları ve kendilerini güvende hissetmedikleri üzerinde durulmuştur.

Arıman (2007) çalışmasında, zorbalığa maruz kalan çocukların akranları arasında kabul görmekte sorun yaşadıkları ve sosyal ilişkilerden kaçındıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca sürekli zorbalığa maruz kalan bireylerin, öfkelerini kontrol etmekte zorlandıkları, daha sıklıkla saldırganlık içeren tepkiler verdikleri ve bu bireylerin akranları arasında daha az sevildikleri sonucuna ulaşmıştır (Arıman, 2007). Oktay (2000) çalışmasında benzer sonuçlar elde ederek bu tür davranışlarla karşılaşan çocukların yüksek düzeyde kaygı yaşamakta olduklarını ve yalnızlık hissi duyduklarını belirtmiştir. Araştırmanın bulgularına paralel olarak, zorbalığa maruz kalan çocukların psikosomatik bozukluklar ve depresyon belirtileri gösterdikleri görülmüştür (Dake, Price, ve Telljohann, 2003).

5.3 Öğretmenlerin Sınıfında Öğrenciler Arasında Akran Zorbalığı Olarak Kabul Edilebilecek Davranışların Türlerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında gözlemledikleri zorbalık davranış türlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, sınıflarda çoğunlukla fiziksel ve duygusal zorbalık davranışlarına rastladıkları görülmektedir. Yapılan bu çalışmada öğretmenler

sıklıkla zorbalığın fiziksel boyutunu vurgulamışlardır. Bu bulgulara benzer olarak Çubukçu ve Dönmez (2012), ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin şiddet hakkındaki görüşlerini inceledikleri çalışmalarında, öğretmenlerin sıklıkla fiziksel, sonrasında sözel ve psikolojik şiddet tanımlarını kullandıklarını belirtmişlerdir.

Zorbalık ve şiddet söz konusu olduğunda eğitimcilerin genellikle fiziksel boyutun üzerinde daha çok durdukları görülmektedir. Öğretmenler, zorbalık türleri arasında en çok fiziksel zorbalığın üzerinde durmuşlardır. Bunun nedeni ise, fiziksel zorbalık türünün daha kolay gözlemlenebilir olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmanın bulguları ile örtüşen Gültekin Akduman (2012) çalışmasında, öğretmenlerin okulöncesi dönemde çocuklar arasında çoğunlukla fiziksel saldırı gördüklerini ifade etmişlerdir. Buna ek olarak Kepenekçi ve Çınkır (2003) çalışmasında, eğitimciler okulda en çok fiziksel ve sözel zorbalık davranışları ile karşılaştıklarını en az ise duygusal ve cinsel zorbalığın gözlemlendiğini belirtmişlerdir.

Akran zorbalığına fiziksel açıdan maruz kalan bir çocuğun ya da zorbalık davranışı sergileyen bir çocuğun tepkileri çok daha kolay gözlenebilmekte ve fark edilebilmektedir. Buna karşılık sözel ve özellikle duygusal zorbalığın fark edilebilmesi için daha ayrıntılı gözlem yapılması gerekmektedir.

Yunan ilköğretim okullarında yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, eğitimcilerin bazıları zorbalık davranışlarının okul kültürünün doğal bir süreci olduğuna inanmaktadırlar (Asimopoulos, Bibou-Nakou, Hatzipemou, Soumaki ve Tsiantis, 2014).

Araştırmanın bulguları incelendiğinde, öğrencilerin en fazla “itişme, vurma” gibi fiziksel zorbalık türlerine maruz kaldıkları, buna ek olarak “paylaşmama, oyuna

almama, alay etme” gibi duygusal zorbalık türlerinin ve “lakap takma, küfür etme” gibi sözel zorbalık türlerinin bunları izledikleri saptanmıştır.

Özetle, alanyazın da fiziksel, sözel ve duygusal olarak üç türde zorbalık tanımlanmaktadır. Fiziksel zorbalık en yaygın olan ve en kolay fark edilen zorbalık davranış türüdür. Doğrudan temasa dayalı vurma, tekme atma gibi davranışlardan oluşmaktadır. Sözel zorbalığa maruz kalan bireyleri kullanılan sözler küçük düşürüp incitebilmektedir. Duygusal zorbalık ise sosyal ilişkilerde reddilmeye yol açan zorbalık türüdür (Donnellan ve Firth, 2006). Yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin ağırlıklı olarak fiziksel zorbalık davranışlarına ilişkin vurgulamalarına karşın, öğrencilerin duygusal ve sözel zorbalık davranışlarına da sıklıkla maruz kaldıkları görülmektedir.

5.4 Öğretmenlerin Akran Zorbalığının Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenlere İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırmada, katılımcılar zorbalığın ortaya çıkma nedenleri arasında aileye yönelik etmenlere ek olarak *medyaya yönelik* ve *çocuğa yönelik* etmenler üzerinde de durmuşlardır. Çocukların, *dikkat çekmek* ve *kıskançlık davranışları* yüzünden zorbalık yaptıkları bulgusuna da dikkat çekmişlerdir. Öğretmenler tarafından çocukların zorbalık davranışı sergileme nedenlerinin çoğunlukla ailesel faktörlerden kaynaklandığı, buna ek olarak bireylerin zorbalığa maruz kalma nedenlerinin ise çoğunlukla kişisel özelliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Akman, Yıldız ve Akyol (2018) çalışmasında benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Bireylerin zorbalık davranışı gösterme nedenlerinin okulöncesi öğretmenleri tarafından çoğunlukla ailesel faktörlere dayalı olarak açıklandığı görülmektedir. Yine aynı çalışmada, öğretmenler zorbalığın ailesel nedenlerden kaynaklandığını düşünürken; bireylerin kurban olma

sebebinin ise kişisel faktörlerden kaynaklandığına inanmaları ilgi çekici bir sonuç olarak yorumlanmaktadır (Akyol, Yıldız ve Akman, 2018).

Dölek (2001) çalışmasında, zorba çocukların genellikle ailelerinden ilgi ve sevgi görmediklerini ve bu nedenle kendilerini kabul ettirebilmek için zorba davranışlara başvurdukları tespit edilmiştir. Dölek'e (2001) göre, anne ve babaların ilgisiz tutumu, çocukların diğer çocuklara karşı zorbaca davranışlar göstermelerine olanak tanımaktadır.

Gültekin Akduman (2010) çalışmasında, aile yapısının akran zorbalığı üzerinde önemli bir etken olduğunu tespit etmiştir. Çubukçu ve Dönmez (2012) çalışmasında ise, eğitimcilerin okulda yaşanan şiddetin çoğunlukla, aile içi şiddetten etkilendiğini ifade etmişlerdir. Araştırmaların sonucuna bakıldığında zaman, zorba ve kurban olmak ailesel ve kişisel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Alanyazında yapılan araştırmalar, çalışmadaki öğretmen görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

5.5 Öğretmenlerin Baş Etmekte Zorluk Yaşadıkları Zorbalık Davranış Türlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içerisinde karşılaştıkları zorbalık davranışları arasında çoğunlukla fiziksel zorbalık ile baş etmekte zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Buna ek olarak duygusal ve sözel zorbalığa da değinen katılımcıların bir kısmı ise hepsi cevabını vererek her tür zorbalık davranışı ile baş etmekte zorluk yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Fiziksel zorbalık ile baş etmekte zorlandığını söyleyen öğretmenlerin bunun sebebi olarak, bireyler arası temasın olması ve gözle görünür hasarlar verildiği için işin içine aile faktörünün de girdiğinden bahsetmektedirler. Bazı katılımcılar ise özellikle duygusal zorbalık ile baş etmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir. Teneffüs veya oyun saatlerinde öğrenci grupları

arasında dışlanan, üzerinde baskı kurulan çocukların, öğretmenler tarafından daha geç fark edildikleri ve çocukların bazı duyguları içselleştirdikleri üzerinde durmuşlardır.

5.6 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Uyguladıkları Yöntemlere Yönelik Bulguların Tartışılması

Öğretmenlerin zorbalık davranışlarını önleme konusunda uyguladıkları yöntemlere bakıldığında, özellikle en çok *konuşma ve empati kurma* yöntemi üzerinde durmuşlardır. Bununla birlikte, *ödül – ceza ve eğitsel etkinlikler* de uyguladıkları yöntemler arasındadır. Ödül ve ceza yönteminden bahseden katılımcıların “*mahrum bırakma*”, “*söndürme, görmezden gelme*” “*düşünme köşesi / mola*” yöntemlerinden de bahsetmişlerdir. Yalçıntaş-Sezgin (2018) çalışmasında, öğretmenlerin sıklıkla *çocuk ile davranışı hakkında konuşmak ve uyarı/tehdit* stratejilerini uyguladıkları buna ek olarak *ailesi ile konuşma* ve *mahrum bırakma cezası* uyguladıkları, en az ise *görmezlikten gelme ile sınıf dışında tutma* stratejisi uyguladıkları görülmüştür.

Tepetaş, Akgun ve Akbaba-Altun (2010); öğretmenlerin, zorba davranışları sonlandırmak için aileler ile konuşarak, çocukları cezalandırarak, çocuklarla konuşup problemi kendilerinin çözmesine yardım ederek müdahale ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler arasında zorbalığa karşı aldıkları önlemlerde farklılıklar görülmektedir.

Şahin, Demirağ ve Aykac (2009), çalışmalarında zorbalığı önlemek için öğretmenlerin çoğunlukla, velilerle konuşarak ve onlara bilgi vererek sorunu çözdüklerini belirtmişlerdir. Sadık ve Aslan (2015), çalışmalarında öğretmenlerin derste değişiklikler yapma, öğrenciler ile kural belirleme ve öğrenciye sevgi gösterme yöntemlerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular ile alanyazında benzer çalışma bulguları değerlendirildiğinde öğretmenlerin farklı başa çıkma stratejileri uyguladıkları ancak

genel olarak etkili bir önleme stratejisi uygulamadıkları gözlemlenmiştir. Bunun sebebi ise sınıf içinde yaşanan zorba davranışlara müdahale etme konusunda kendilerini yetersiz hissetmeleri olabilir.

5.7 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışları ile Baş Etme Konusunda Eğitim Alma Durumu ve Gereksinim Duydukları Eğitimin Niteliğine Yönelik Bulguların Tartışılması

Katılımcıların neredeyse tümünün zorbalık davranışları ile baş etme konusunda herhangi bir eğitim almadıkları, örneklem içerisinde bulunan sadece bir katılımcılığın daha önce bu konu ile ilgili bir eğitim almış olması dikkat çeken bulgular arasındadır. Daha önce eğitim almamış öğretmenlerin büyük bir kısmı bu konuda eğitimlere gereksinim duyduklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenler, gereksinim duydukları eğitimleri uygulama temelli ve bilgilendirme temelli olmak üzere iki biçimde tanımlamışlardır. Uygulama temelli eğitim almak isteyen öğretmenlerin sınıf içindeki zaman ve yoğunluklarına dikkat çekerek çözüm odaklı ve örnek etkinlikler içeren eğitimler almak istediklerini ifade ederken, bir kısım öğretmen ise bilgilendirmeye dayalı seminer ve konferanlar aracılığı ile akran zorbalığı hakkında bilgilendirilme ihtiyacı duyduklarını belirtmişlerdir.

5.8 Ebeveynlerin Zorbalık Davranışlarını Önleme Konusunda Öğretmenle İşbirliği Yapma Durumuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Katılımcıların görüşlerine göre, zorbalık davranışlarını önleme konusunda ebeveynlerin yarısı öğretmenlerle işbirliği içerisinde olurken diğer yarısı da işbirliğine açık olmamaktadır. İşbirliği içinde olan ebeveynlerin birçoğunun köy bölgelerinde

ikamet eden aileler olduklarına dikkat çeken öğretmenlerin bu ailelerin aşırı derecede korumacı aileler olmadıklarını ve öğretmeni anlamak için çabalayan, işbirliğine açık aileler olduklarını belirtmişlerdir. İşbirliğine açık olmayan velilerin ise genellikle çocuklarının gösterdikleri davranışları inkar etme eğiliminde oldukları ve kendi çocuklarının evde bu tür davranışlar sergilemediklerini savundukları öğretmenlerce dile getirilmiştir. Erken çocukluk döneminde zorbalık davranışlarının yeni oluşmaya başladığı ve önleme konusunda okul ve ailenin işbirliğinin önemi dikkate alındığında, ebeveynlerin ancak yarısının bu konuda öğretmenlerle çalışmaya açık olması düşündürücü gözükmektedir. Gelecekte yürütülecek çalışmalarda ailelerin zorbalık davranışlarına ilişkin algılarının belirlenmesi ve öğretmenlerle işbirliğine yükledikleri anlamların anlaşılmasının bu açıdan önemli olduğu düşünülmektedir.

5.9 Öğretmenlerin Zorbalık Davranışını Önlemek İçin Eğitsel Ortamlarda Gerçekleştirmek İstedikleri Düzenlemelere İlişkin Bulguların Tartışılması

Eğitsel ortamlarda gerçekleştirmek istenen düzenlemelere yönelik bulgulara bakıldığında katılımcıların birçok boyuta değindikleri dikkat çekmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı aileye yönelik ve öğretmene yönelik ayrı ayrı düzenlemelerden bahsederken, bir kısmı ise aile, öğretmen ve çocuğa yönelik düzenlemeleri bir arada kullanmışlardır. Katılımcıların bahsettikleri bir başka boyut ise uzman desteği alınmasına yönelik düzenlemelerin gerçekleştirilmesidir. Buna ek olarak iki öğretmen ise herhangi bir eğitsel düzenleme yapmak istemediğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin birçoğu kendilerinin zaten bu tür eğitime açık olduklarını asıl eğitsel destek verilmesi gereken kişilerin ebeveynler olduğunu ileri sürmeleri dikkat çekici bir sonuçtur. Bu tür zorbalık davranışların oluşmasında ve gelişmesinde

ailelerin çocuk üzerindeki tutum ve davranışlarının büyük etkisi olduğunu vurgulayan öğretmenler özellikle ailelerin eğitsel desteğe ihtiyacı olduklarını belirtmişlerdir. Buna ek olarak katılımcıların bir kısmı ise eğitimcilerin bu konu hakkında eğitsel desteğe gereksinim duyduklarını ve okulda yaşanan bu tür olaylarda destek alabilmeleri için özellikle, rehber öğretmen, psikolog veya uzman kişinin okul bünyesinde olmasının öneminden bahsetmişlerdir.

Katılımcılar, veli ve öğretmenler dışında çocuklar içinde eğitsel düzenlemelerin yapılmasının önemi üzerinde durmuşlardır. Çocukların bazı davranışlarının nelere yol açacağı ve karşısındakine neler hissettireceği konusunda bir bilgisi olmadıklarını dile getiren öğretmenler, ders, etkinlik, oyun veya hikaye yolu ile çocukların farkındalıklarını arttırmanın önemli olduğunu da vurgulamışlardır.

Bölüm 6

ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle uygulama alanına ilişkin olarak şu öneriler geliştirilebilir:

- Bu nitel çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin zorbalık davranışlarına ilişkin farkındalığı belirlenmeye çalışılmıştır. Gelecekte yürütülecek çalışmalar yoluyla öncelikle KKTC’de devlete bağlı ve özel tüm okul öncesi kurumlarda zorbalık davranışlarının yaygınlık düzeylerini belirlemeye yönelik tarama çalışmalarının yapılması yararlı olacaktır.
- Akran zorbalığı sorunu yaş, cinsiyet, zorbalık türleri ve uygulanan müdahale programları gibi başka değişkenler dikkate alınarak daha kapsamlı araştırılmalıdır.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların gösterdikleri zorbalık davranış türleri ve yaygınlığı , gözlem vb. teknikler yoluyla daha detaylı araştırılmalıdır.
- Öğretmenlerin eğitim ortamlarında öğrencilerce gerçekleştirilen zorbalık davranışlarını tanıma ve müdahale edebilmeleri için sınıf içinde, oyun saatlerinde ve dinlenme aralarında öğrencileri dikkatle izlemeleri ve gördükleri davranışları doğru biçimde tanımlayabilmeleri için gerekli izleme ve değerlendirme teknikleri konusunda eğitim almaları yararlı olacaktır.

- Okullarda zorbalık davranışları ve her tür şiddete ilişkin sıfır tolerans benimsenmeli, bu doğrultuda sadece öğretmenler için değil, tüm çalışanların da zorbalık konusunda bilinçlenmeleri için, zorbalığı konu alan eğitimler verilmelidir.
- Öğretmenlerin eğitim ortamlarında zorbalık davranışları ile başa çıkma ve erken müdahale konularında yetkinliklerinin artırılabilmesi için gereksinim duydukları alanlarda eğitim seminerleri düzenlenmelidir.
- Okul aile işbirliği zorbalık davranışlarının engellenmesi açısından kritik önem taşıdığı dikkate alındığında, ailelerin zorbalık davranışları konusundaki bilgi düzeyi ve farkındalığını belirlemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
- Okul aile işbirliği zorbalık davranışlarının engellenmesi açısından kritik önem taşıdığı dikkate alındığında, ailelerin zorbalık davranışları konusundaki bilgi düzeyi ve farkındalığını belirlemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
- Ailelerin zorbalık davranışı ve gelişimsel riskleri konusunda bilgilenmelerine yönelik eğitim seminerleri düzenlenmelidir.
- Erken dönemlerden başlayarak çocukların zorbalık davranışlarına karşı durabilmeleri konusunda güçlendirilmeleri amacıyla eğitim programlarında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkaya, A. M., ve Yıldırım, Z. (2017). Akademik Bilgi Üretimi ve Etik. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2),78-93.
- Aküzüm, C. ve Oral, B. (2015). Yönetici Ve Öğretmen Görüşleri Açısından Okullarda Görülen En Yaygın Şiddet Olayları, Nedenleri Ve Çözüm Önerileri. *Ekev Akademi Dergisi*, 61(19), 1-30.
- Akyol, N. A., Yıldız, C. ve Akman, B. (2018). Öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin görüşleri ve zorbalıkla baş etme stratejileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 439-459.
- Alikaşifoğlu, M. (2011). Akran istismarı , *Türk Pediatri Arşivi Dergisi* 46, s. 31-34.
- Anderson, C. A. ve Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Reviews of Psychology*. 53, 27–51.
- Aral, N., A. Kandır ve M. Can Yaşar (2003). *Okul Öncesi Eğitim* (İkinci Baskı). Ya-Pa Yayınları, İstanbul.
- Aral N., Gürsoy, F., Bütün A. A. ve Aydoğan, Y. (2004). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Bağımlılık Eğilimlerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, s.62-71.

- Arıman, F. (2007). İlköğretim 7. Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri İle Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Yeditepe Üniversitesi. İstanbul.*
- Arora, C. M. J. (1996). Defining Bullying: Towards A Clearer General Understanding And More Effective İntervention Strategies. *School Psychology International* 17(4):317- 30.
- Asimopoulos, C., Bibou-Nakou, I., Hatzipemou, T., Soumaki, E., & Tsiantis, J. (2014). An İntigation İnto Students' And Teachers' Knowledge, Attitudes And Beliefs About Bullying İn Greek Primary Schools. *International Journal of Mental Health Promotion*, 16, 2–52.
- Bayraktar, S. (2012). *Psikolojik Travma*. İstanbul: Nobel Tıp Yayınevi
- Başal, H. A. (2005). *Okul Öncesi Eğitiminin İlke Ve Yöntemleri*. (2. Baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bektaş, M. (2007). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Okul Zorbalığının Yordanması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Ege Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.*
- Berkowitz, L. (1989). Frustration – Aggression Hypothesis: Examination and Reformulation. *Psychological Bulletin*, 106 (1), 59-73.

- Bulgurcu, S. (2011). İstanbul İlinde Bir İlköğretim Okulunda 6–8. Sınıflarda Akran Zorbalığı Sıklığının Araştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aile Sağlığı Abd, İstanbul.*
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik*. (Çev. İ.D. Erguvan-Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çetin, F., Alpa-Bilbay, A. ve Albayrak-Kaymak, D. (2003). *Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler: Grup Eğitimi*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Çetinkaya, H. (1991). Video Oyunlarının Çocuklarda Saldırganlığa Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Ankara: Hacettepe Üniversitesi.*
- Çınkır, Ş. ve Karaman-Kepenekçi, Y. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 34, 236-253.
- Crawford, T. (2007). Bullying Has Spread Like Wildfire, Educator Says: Latest Waves Of Violence Involve Children As Young As 4 Years Old, Conference Told. *Erişim 20.07.2019, <http://www.thestar.com/article/198803>.*
- Çubukçu, Z. ve Dönmez, A. (2012). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okuldaki Şiddet Üzerine Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 89-108.

Dake J. A., Price, J. H. ve Telljohann, J. K. (2003). The Nature And Extent Of Bullying At School. *Journal of School Health*, 73(5), 173-181.

Danacı, M. Ö ve Çetin, Z. (2016). “Erken Çocukluk Döneminde Görülen Okul Zorbalığı Davranış Eğilimlerinin Çocukların Kişisel/Sosyal–Dil–Motor Gelişimleri İle Olan İlişkisi”. *Hacettepe University Faculty Of Health Sciences Journal*, 3(2).53-72

Demircioğlu H. (2016). *Sosyal Duygusal Gelişim*. Baysal Metin EN, editör. Doğum Öncesinden Ergenliğe Çocuk Gelişimi. Ankara: Pegem Akademi.

Doğan, A. (2010). Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Akran Zorbalığının İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (3), 149-162.

Donnellan, C. ve Firth, L. (2006). Bullying. *Cambridge: Independence. Educational Pub.*

Dölek, N. (2001). “İlk ve Orta Öğretim Okullarındaki Öğrenciler Arasında Zorbacı Davranışların İncelenmesi ve “Zorbalığı Onleme Tutumu Programı”nın Etkisinin Araştırılması”. Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.*

Dukes R.L., Stein J.A., ve Zane, J.I (2009). Effect Of Relational Bullying On Attitudes, Behavior And Injury Among Adolescent Bullies, Victims And Bully- Victims. *The Social Science Journal*, 46, 671- 688.

Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık*, Çeviren: Osman Akınhay. İstanbul: Alfa Kitabevi.

Fleming, M. ve Towey, K. (Eds). (2002). *Educational Forum on Adolescent Health: Youth Bullying*, Chicago: American Medical Association.

Garandau, C. ve Cillessen, A.H.N. (2006). From İndirect Aggression To İnvisible Aggression: A Conceptual View On Bullying And Peer Group Manipulation. *Aggression and Violent Behavior*, 11, 612–625.

Genç G. (2007). Genel Liselerde Akran Zorbalığı Ve Yönetimi. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Doktora Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Gökler, R. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilim Dergisi*, 6(2), 511-537.

Gülay, H. (2004). Korunmaya Muhtaç Çocuklarla Ailesi İle Yaşayan 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.

Gülay H. (2008). 5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları Ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Doktora Tezi). *İstanbul: Marmara Üniversitesi*

- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gültekin Akduman, G. (2012). Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığının İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 121-137.
- Gün, N. ve Koç, S. (2006). *Özsaygı, Öncelikler Listesinde Kaçınıcı Sıradasın?* İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Haktanır, G. (Editör). (2012). *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Higgerson HK. (2005). Evaluation Of Violence Prevention Programs For Adolescents: A Meta Analysis. *University of Alabama at Birmingham, Doctor of Philosophy*.
- Işık, M. (2007). Anasınıfına Devam Eden Beş-Altı Yaş Çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin Uyarlanması ve Uygulanması. (Yüksek Lisans Tezi). *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. Evrim Yayınevi, 10. Basım, Sosyal Psikoloji Dizisi: 1, 463s.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2009). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenler Ve Öğrenim Gören Öğrencilerin Zorbalığa Yönelik Görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 539-562.

- Karataş, Z. (2017). Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 70-87.
- Kepenekçi, K.Y. ve Çınkır, Ş. (2003). Öğrenciler Arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 34, 236-253.
- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 29 (2): 149-174.
- Koç, Z. (2006). Lise Öğrencilerinin Zorbalık Düzeylerinin Yordanması, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Kök, S. (2006), İş Yaşamında Psiko-Şiddet Sarmalı Olarak Yıldırma Olgusu ve Nedenleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:16, 433–449.
- Krueger LM. (2010). The İmplementation Of An Anti-Bullying Program To Reduce Bullying Behaviors On Elementary School Buses. *Faculty of Youville College Doctor of Education*.
- Liepe-Levinson, K., and Levinson, M. H. (2005). A General Semantics Approach To School-Age Bullying. *ETC: A Review of General Semantics*, 62(1), 4-17.

- Livingston PK. (2008). A Meta-Analysis Of The Effectiveness Of Anti-Bullying Programs On Students. *Texas A&M University Doctor of Philosophy*.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Metin-Aslan, Ö. ve Tuğrul, B. (2013). Anaokuluna Devam Eden Çocukların Oyun Davranışları Ve Oyunlarında Ortaya Çıkan Zorbalık Davranışlarının İncelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13, 27-41.
- Mermer F. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde Akran Çatışmasının İncelenmesi. Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, *Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep*.
- Mertkan, Ş. (2015). *Karma Araştırma Tasarımı* (1.bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Monks, C.P., Smith, P.K., Naylor, P., Barter, C., & Ireland, J. L. et al. (2009). Bullying In Different Contexts: Commonalities, Differences And The Role Of Theory. *Aggression and Violent Behavior*, 14, 146-156.
- Morita, Y., Soeda, H., Soeda, K., ve Taki, M. (1999) Japan. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: a cross-national perspective*. London: Routledge. Pp. 309-323.f

- Mytton J, DiGiuseppi C, Gough D, Taylor R, Logan S. (2006). School-Based Secondary Prevention Programmes For Preventing Violence. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. Issue 3. Art.No.:CD004606.
- Naylor, P., Cowie, H., Cossin, F., Bettencourt, R. ve Lemme, F. (2006). Teachers' And Pupils' Definitions Of Bullying. *British Journal of Educational Psychology*, 76(3), 553-576.
- Oktay, A. (2000). *Yaşamın Sihirli Yılları*. Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.: İstanbul.
- Olweus, D. (1991). *Bully/Victim Problems Among School Children: Basic Facts And Effects Of A School Based Intervention Program*. In D. Pepler and K. Rubin (Eds.), *The development and treatment of childhood aggression*. Hillsdale, NJ: Lawrence, Erlbaum.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge: MA: Blackwell. 8-13
- Olweus, D. (1995). *Bullying at school* . Oxford: Blackwell.
- Olweus, D. (1999). Sweden. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano & P. Slee (Eds.), *The Nature Of School Bullying: A Cross National Perspective* (pp. 7-27). *London and New York: Routledge*.

- Olweus, D. (2011). Bullying At School And Later Criminality: Findings From Three Swedish Community Samples Of Males. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 21(2), 151-156.
- Öğülmüş, S. (1995). Okullarda (Liselerde) Şiddet ve Saldırganlık. Yayınlanmamış Araştırma Raporu. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara*.
- Öğülmüş, S. (2001). *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri Ve Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Önder, C. F., Yurtal, F., ve Özsezer, B. S. (2016). Okullarda Zorbalığı Önleme Ve Müdahale Etmeye Yönelik Yapılan Uygulamalar: Psikolojik Danışman Görüşleri, *International Journal Of Social Science*, 52, 57-70.
- Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler Ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), s. 531-562.
- Pişkin, M. (2003). Okullarda Yaygın Bir Sorun: Akran Zorbalığı. VII. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi'nde Sunulmuş Bildiri (9-11 Temmuz). *İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya*.
- Pişkin, M. (2010). Ankara'daki İlköğretim Öğrencileri Arasında Akran Zorbalığının İncelenmesi. *Eğitim Ve Bilim*, 35 (156), s. 175-189.

Roland, E. ve Munthe, E. (1989) *Bullying: An international perspective*, London: David Fulton Publishers.

Sadık, F ve Aslan, S. (2015). “İlkokul Sınıf Öğretmenlerinin Disiplin Problemleri İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi.” *Electronic Turkish Studies*, 10(3),115-138.

Salı, G. (2014). Okulöncesi Dönem Çocuklarında Akran İlişkilerinin ve Akran Şiddetine Maruz Kalmanın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 195-216.

Schrepferman LM, Eby J, Snyder J, Stropes J. (2006). Early Affiliation And Social Engagement With Peers: Prospective Risk And Protective Factors For Childhood Depressive Behaviors. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 14(1), 50-61.

Stein, J. A., Dukes, R. L. ve Warren, J. I. (2007). Adolescent Male Bullies, Victims, And Bully-Victims: A Comparison Of Psychosocial And Behavioral Characteristics. *Journal of Pediatric Psychology*, 32, 273–282.

Subaşı, M., ve Okumuş, K. (2017). Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Haziran 2017 21(2), 419-426.

Şahin, E. (2005). *Okul Öncesi Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Şahin, F. , (1998). *Okul Öncesinde Fen Öğretimi*, Beta Yayınları, Ankara.
- Şahin, M., Demirağ, S. ve Aykaç, F. (2009). Anasınıfı Öğretmenlerinin Akran Zorbalığı İle İlgili Algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-16.
- Şen, M. (2009). 3-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
- Tepetaş, ŞG,Akgun, E,Akbaba ve Altun,S. (2010). “Identifying Preschool Teachers’ Opinion About Peer Bullying”. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 1675-1679.
- Tınaz, P. (2008). *İşyerinde Psikolojik Taciz (MOBBING)*, İstanbul, Beta Basım Yayınevi.
- Tintorer, J. (2004). *Elementary Teachers’ Perceptions Of And Responses To School Bullying*. MAI 43/01, p.107.
- Tos, F. (2001). *Çocuğun Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim*. Kariyer Yayıncılık, İstanbul.

- Totan, T. (2008). "Ergenlerde Zorbalığın Anne Baba Ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi"; Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu*.
- Uluğ, F., ve Beydoğan, B. (2009). Kamu Örgütlerinde Psikolojik Taciz. *Amme İdaresi Dergisi*, 42(1), 55-86.
- Underwood, M.K. (2003). *Social Aggression Among Girls*. New York: Guilford.
- Uysal, H. ve Dinçer, G. (2012). Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığı. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(4), 468-483.
- Uysal, H., ve Dinçer, Ç. (2013). Okul Öncesi Dönemde Karşılaşılan Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlığın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 328-345.
- Uysal, H. ve Akman, B. (2015). Erken Müdahale Programlarının Erken Çocukluk Eğitimindeki Rolü: Erken Çocukluk Eğitimine Yapılan Yatırım Geleceğe Yapılan Yatırım Mıdır? *Turkish Studies*, 10(3), 1053-1068.
- Vossekuil, B., Reddy, M. ve Fein, R. (2001). The Secret Services' Safe School Initiative. *Education Digest*, 66, 4-10.
- Vreeman RC, Carroll AE. (2007). A Systematic Review Of School-Based Interventions To Prevent Bullying. *Arch Pediatr Adolesc Med*; 161:78-88.

WHO Global Consultation on Violence and Health. (1996). *Violence: A Public Health Priority*. Geneva. World Health Organization.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Altıncı Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, R. (2012). Akran Zorbalığı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 39-51.

EKLER

Ek 1: Demografik Bilgi Formu

Cinsiyetiniz:	
Doğum Tarihi / Yaşınız:	
Çalıştığınız Kurum Türü:	
Çalıştığınız Kurumdaki Göreviniz:	
Sınıfta Çalıştığınız Yaş Grubu:	
Mezun Olduğunuz Üniversite ve Bölüm:	
Meslekte Kıdem Yılıınız:	

Ek 2: Görüşme Soruları

1. Akran zorbalığını tanımlar mısınız?
2. Zorbalık davranışlarının çocukların gelişimi açısından ne tür riskler yarattığını düşünüyorsunuz? Zorbalık davranışı gerçekleştiren açısından, maruz kalan açısından ve tanıklık eden açısından açıklar mısınız?
3. Sınıfınızda öğrenciler arasında akran zorbalığı olarak kabul edilebilecek ne tür davranışlar gözlenmektedir?
4. Sizce akran zorbalığının ortaya çıkma sebebi nelerdir?
5. Sınıfınızda hangi tür zorbalık davranışları ile baş etmekte daha fazla güçlük yaşıyorsunuz? Sizce bu güçlüğü temel nedeni nedir?
6. Çocuklarda görülen zorbalık davranışları ile ilgili olarak uyguladığınız ve etkili olduğunu düşündüğünüz stratejiler nelerdir?
7. Öğrencilerin zorbalık davranışları ile baş etme konusunda herhangi bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız lütfen bu eğitim ile ilgili bilgi verir misiniz? (ne zaman alındı, süresi, niteliği, kim tarafından düzenlendiği)
8. Ebeveynler zorbalık davranışını önlemek konusunda öğretmene ne ölçüde destek olmaktadır?
9. Eğitim ortamlarında zorbalık davranışını önleme konusunda size yetki verilmiş olsaydı yapmayı düşüneceğiniz eğitsel düzenleme ne olurdu? Gerekçeleri ile açıklayabilir misiniz?

**Ek 3: Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın
Etiği Kurulu (BAYEK)**

 <p>Doğu Akdeniz Üniversitesi "Uluslararası Kariyer İçin"</p>	<p>Eastern Mediterranean University "For Your International Career"</p>	<p>P.K.: 99628 Gazimağusa, KUZEY KIBRIS Famagusta, North Cyprus, via Mersin-10 TURKEY Tel: (+90) 392 630 1995 Faks/Fax: (+90) 392 630 2919 bayek@emu.edu.tr</p>
<p>Etik Kurulu / Ethics Committee</p>		
<p>Sayı: ETK00-2018-0232 Konu: Etik Kurulu'na Başvurunuz Hk.</p>		<p>30.07.2018</p>
<p>Sevim Özgöker, Eğitim Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencisi</p>		
<p>Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 21.05.2018 tarih ve 2018/59-47 sayılı kararı doğrultusunda, "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Akran Zorbalığına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" adlı araştırmanızı, Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek'in danışmanlığında araştırmanız Bilimsel ve Araştırma Etiği açısından uygun bulunmuştur.</p>		
<p>Bilginize rica ederim.</p>		
<p> Doç. Dr. Şükrü TÜZMEN Etik Kurulu Başkanı</p>		
<p>ŞT/ba.</p>		
<p>www.emu.edu.tr</p>		

EK 4: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığından Alınan Araştırma İzni

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : İÖD.0.00-006-18-E.2128

14 Haziran 2018

Konu : Anket çalışma izni hk.

Sayın Sevim ÖZGÖKER

Müdürlüğümüze bağlı okullarda görev yapan öğretmenlere uygulamak istediğiniz "*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Akran Zorbalığına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*" konulu çalışma, Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiş gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür.

Çalışma uygulamadan önce okul müdürlükleri ile temas kurulması ve tamamlandıktan sonra da sonuçların Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne iletilmesinin yasa gereği olduğunu bildirir, gereğini saygı ile rica ederim.

e-İmza Altdır

İlkşen VAROĞLU ATİK
Müdür

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Doğrulama Kodu : YKBOMAPQXZFIQXJCKPKQ Evrak Takip Adresi: <http://dogrulama.ebys.gov.ct.tr>
şht. Mehmet Hasan Tuna Sokak. No.5 Yenişehir 99010 LEFKOşA
Tel: 2286893
Faks: 2287158

Bilgi için: Funda BİSTAN
Sekreter

EK 5: Katılımcı Bilgi Formu (Bilgilendirilmiş Onam Formu)

KATILIMCI BİLGİ FORMU

Değerli Öğretmenler,

Bu çalışma Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sevim ÖZGÖKER tarafından “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Akran Zorbalığına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” konulu araştırma kapsamında yapılmaktadır.

Bu araştırma tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılıp katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına sahipsiniz. Görüşme esnasında ses kaydı alınacaktır. Ses kaydının alınıp alınmaması sizin vereceğiniz izin doğrultusunda olacaktır. Görüşme esnasında alınan ses kayıtları daha sonra çözümlenip, bilimsel veri olarak kullanılacaktır. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel araştırma doğrultusunda kullanılacak ve kişisel bilgiler gizli tutulacaktır. Başlamadan önce sormak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğiniz herhangi bir düşünceniz varsa, sorabilirsiniz. Araştırma hakkında ileriki zamanlarda daha detaylı bilgi edinmek isterseniz aşağıda belirtilmiş iletişim adreslerinden bizimle bağlantı kurabilirsiniz.

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Katılımcı bilgi formunu okudum, anladım. Çalışma hakkında detaylı bilgiye, araştırma veya danışmanından ulaşabileceğim konusunda bilgilendirildim. Bu araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul ediyorum.

Katılımcı Adı-Soyadı:

İmzası:

Tarih :

Araştırmacı:
Sevim ÖZGÖKER
Doğu Akdeniz Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü
E-Mail: svmozgkr@hotmail.com
Telefon: 0533 852 40 30

Araştırma Yürütücüsü
Prof. Dr. Ayşe Işık GÜRŞİMŞEK
Doğu Akdeniz Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü
E-Mail: isik.gursimsek@emu.edu.tr
Telefon: (0392) 630 29 51